

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Outi Mäki-Valkama

”Hyväksytään jokainen ihminen omana itsenään”

Suvaitsevaisuuskasvatus Ilmajoen kunnan varhaiskasvatuksessa

Opinnäytetyö

Kevät 2021

SeAMK Sosiaali- ja terveystieteiden
Sosionomi (AMK)

Sosionomi (AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Tekijä: Outi Mäki-Valkama

Työn nimi: ”Hyväksytään jokainen ihminen omana itsenään”: Suvaitsevaisuuskasvatus Ilmajoen kunnan varhaiskasvatuksessa

Ohjaaja: Virpi Nikkola, KM, lehtori

Vuosi: 2021

Sivumäärä: 62

Liitteiden lukumäärä: 2

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli luoda uutta tietoa suvaitsevaisuuskasvatuksen toteuttamisesta henkilökunnan näkökulmasta Ilmajoen kunnan varhaiskasvatuksessa. Suvaitsevaisuus on demokraattisen yhteiskunnan arvojen edistämisen kannalta tärkeä yksilön ja yhteisöjen ominaisuus. Tutkimuksesta saatavan tiedon avulla Ilmajoen kunta voi arvioida ja kehittää varhaiskasvatustoimintaansa.

Valtakunnallisesti varhaiskasvatustoimintaa määrittävissä varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) päiväkotien henkilökunnan yhdeksi tehtäväksi on mainittu moninaisuutta kunnioittavan, eli suvaitsevaisen, ympäristön ja ilmapiirin luominen. Opinnäytetyötutkimuksessa selvitettiin, mitä varhaiskasvattajat mieltävät suvaitsevaisuuskasvatuksen pitävän sisällään, minkälaista suvaitsevaisuuskasvatusta päiväkodeissa toteutetaan, mitä ovat suvaitsevaisuuskasvatuksen haasteet ja kehittämismahdollisuudet, sekä minkälaisena varhaiskasvattajat pitävät omaa rooliaan suvaitsevaisuuden edistäjinä. Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena ja kvantitatiivisena tutkimuksena, jonka aineisto kerättiin kyselytutkimuksella 22.2.–14.3.2021. Aineistoa käsiteltiin sisällön analyysillä.

Tutkimuksen tulokset osoittivat, että vähintään suvaitsevaisuuskasvatuksen perusteet toteutuvat pääosin kaikissa tutkimukseen osallistuneissa päiväkodeissa. Varhaiskasvattajien mielestä suvaitsevaisuuskasvatus on arvokasvatusta, jossa lapsia ohjataan ja opetetaan toimimaan moninaisuutta kunnioittavalla ja yhdenvertaisella tavalla. Sen koettiin koostuvan mm. uuden oppimisesta, itsensä ja toisten kunnioittamisesta sekä varhaiskasvattajan sensitiivisyydestä moninaisuudelle. Käytännön menetelmiä suvaitsevaisuuskasvatuksen toteuttamiseen oli useita, yleisimpinä avoin keskustelu ja toiminnalliset menetelmät. Oman roolinsa suvaitsevaisuuden edistäjinä varhaiskasvattajat kokivat merkittäväksi. Esimerkkinä olemista ja korrektin toiminnan mallin näyttämistä pidettiin tärkeimpänä osana omaa roolia suvaitsevaisuuskasvattajana. Haasteita suvaitsevaisuuskasvatuksen laadukkaalle toteuttamiselle olivat resurssit, kodin ja päiväkodin arvostiriidat sekä aiheen vieraus itselle. Aiheen saralta toivottiin jonkin verran koulutusta, jonka eri muodoille oltiin hyvin avoimia.

¹ Asiasanat: suvaitsevaisuus, varhaiskasvatus, moninaisuus, yhdenvertaisuus, suvaitsevaisuuskasvatus

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree Programme in Social Services

Author/s: Outi Mäki-Valkama

Title of thesis: "Accepting everyone as they are": Tolerance Education in Early Childhood Education in Ilmajoki Municipality.

Supervisor(s): Virpi Nikkola, MA, Senior Lecturer

Year: 2021

Number of pages: 62

Number of appendices: 2

The aim of this thesis was to provide new information about the implementation of tolerance education from the perspective of the staff in early childhood education in Ilmajoki municipality. Tolerance is an important characteristic of individuals and communities in promoting the values of a democratic society. With the information obtained in this research, the municipality of Ilmajoki can evaluate and develop its early childhood education practices.

In the national core curriculum for early childhood education and care (2018), which defines early childhood education practices nationwide, one of the tasks of kindergarten staff is to create an environment and atmosphere that respects diversity, i.e. tolerance. This thesis research investigated what early childhood educators think tolerance education should contain, what kind of tolerance education is practiced in kindergartens, what are the challenges and development opportunities of tolerance education, and what early childhood educators consider their own role in promoting tolerance to be. The research was carried out as a qualitative and quantitative study, the material of which was collected through a questionnaire survey carried out from 22 February to 14 March 2021. The material was processed by content analysis.

The results of the thesis showed that at least the basics of tolerance education are fulfilled in most of the kindergartens that participated in the study. Early childhood educators believe that tolerance education is value education where children are guided and taught to act in a way that respects diversity and is equal. It was thought to consist of e.g., learning new things, respecting oneself and others, and the early childhood educator's sensitivity to diversity. There were several practical methods for practicing tolerance education, the most common ones being open discussion and functional methods. Early childhood educators felt that their own role as promoters of tolerance was significant. Being an example and showing a model of the correct ways to act were considered the most important parts of one's own role as a tolerance educator. Challenges to the quality of tolerance education included resources, the value conflicts between home and daycare, and the unfamiliarity of the topic itself. The educators were very open to any kind of education on the subject.

¹ Keywords: tolerance, early childhood education, diversity, equality, tolerance education

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	2
Thesis abstract	3
SISÄLTÖ	4
Kuvio- ja taulukkoluetelo.....	6
1 JOHDANTO.....	7
2 SUVAITSEVAISUUDEN JA SYRJINNÄN TEEMOIHIN LIITTYVÄ KÄSITTEELLINEN PERUSTA.....	9
2.1 Moninaisuus modernissa yhteiskunnassa	9
2.2 Suvaitsevaisuuden määritelmästä.....	9
2.3 Ennakkoluulot ja tietämättömyys.....	10
2.4 Syrjintä ja sen ilmeneminen.....	11
2.5 Rasismi ja antirasismi	12
3 VÄHEMMISTÖRYHMIEN KOHTAAMA SYRJINTÄ.....	14
3.1 Romanit.....	14
3.2 Saamelaiset	15
3.3 Maahanmuuttajataustaiset	15
3.4 Vammaiset	16
3.5 Seksuaali- ja sukupuoli vähemmistöt	17
3.6 Muut vähemmistöt.....	19
4 SUVAITSEVAISUUSKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA	22
4.1 Ohjaavat asiakirjat ja arvoperusta varhaiskasvatuksessa	22
4.2 Suvaitsevaisuuskasvatus yleisesti	23
4.3 Alle kouluikäisten suvaitsevaisuuskasvatus.....	23
4.4 Varhaiskasvattaja suvaitsevaisuuskasvattajana	24
4.4.1 Omat arvot ja ammatillisuus.....	24
4.4.2 Työskentely lasten ja perheiden kanssa.....	25
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	27
5.1 Tutkimuksen tavoitteet.....	27

5.2 Tutkimuksen yhteistyötaho	27
5.3 Laadullinen ja määrällinen tutkimus	28
5.4 Kyselytutkimus laadullisessa ja määrällisessä tutkimuksessa	29
5.5 Kyselylomakkeen laatiminen	30
5.6 Aineiston keruu ja analyysi	32
5.7 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	35
6 TULOKSET	37
6.1 Varhaiskasvattajien näkemys siitä, mitä suvaitsevaisuuskasvatus on...37	
6.2 Millaisena suvaitsevaisuuskasvatus näkyy arjessa?	38
6.3 Näkemykset varhaiskasvattajan roolista suvaitsevaisuuden edistäjänä	43
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	46
8 POHDINTA	50
LÄHTEET	54
LIITTEET	62

Kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuvio 1. Vastaaajien kokemus suvaitsevaisuuskasvatuksen riittävydestä päiväkodissa	39
Kuvio 2. Yksittäisten vähemmistöryhmien käsitteleminen päiväkodeissa.....	42
Taulukko 1. Esimerkki sisällönanalyseistä	34

1 JOHDANTO

Globalisaation ansiosta Suomen väestörakenne muuttuu jatkuvasti moninaisemmaksi. Tämän seurauksena myös eriarvoistumisen riski yhteiskunnassa kasvaa. (Sosiaali- ja terveysministeriö, [viitattu: 24.3.2021]). Moninainen yhteiskunta aiheuttaa haasteita myös yksilön toiminnalle. Kaikenlainen suvaitsemattomuus, kuten ennakkoluulot, rasismi ja syrjintä, kaventaa yksilön mahdollisuuksia toteuttaa ja ilmaista itseään haluamallaan tavalla. (Kohti monimuotoisuutta, [viitattu: 17.3.2021].) Ihminen, joka ei itse arjessaan joudu kohtaamaan syrjintää, voi pitää suomalaista yhteiskuntaa hyvinkin suvaitsevaisena. Vähemmistöihin kuuluvilla yksilöillä näkemys yhteiskuntamme suvaitsevaisuudesta voi kuitenkin olla hyvinkin erilainen. (Miksi suvaitsevaisuus on yhteiskunnassa tärkeää? 2021.) Syrjinnän ehkäisemisessä ja suvaitsevaisuuden edistämistä on tärkeää huomioida näihin liittyvät näkökulmat ja arvot kaikilla yhteiskuntaelämän osa-alueilla, kuten koulutuksessa, työelämässä ja sosiaali- ja terveyspalveluissa (Kohti monimuotoisuutta, [viitattu: 17.3.2021]). Näin ollen suvaitsevaisuuden näkökulmaa tulisi tuoda esiin myös varhaiskasvatuksessa, joka on monen elämässä ensimmäinen institutionaalinen kasvatusympäristö.

Tässä opinnäytetyössä käsittelen suvaitsevaisuuden edistämistä varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 21) on päiväkodin työntekijöiden tehtäväksi luettu moninaisuutta kunnioittavan ilmapiirin luominen. Koska varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on valtakunnallisesti varhaiskasvatusta velvoittava dokumentti, on sen osa-alueiden toteutumista hyvä tutkia. Suvaitsevaisuuskasvatuksen tutkimisesta ja kehittämisestä on hyötyä myös yhteiskunnallisten ongelmien, kuten eriarvoisuuden ja väestöryhmien välisten väkivaltaisuuksien, ehkäisemisessä (Wahlström 1996, 101). Suvaitsevaisuuskasvatusta on kuitenkin suomalaisessa varhaiskasvatustutkimuksessa tutkittu suhteellisen vähän. Useimmat moninaisuuteen ja suvaitsevaisuuteen liittyvät tutkimukset ja teokset keskittyvät lähinnä koulu- maailmaan. Suvaitsevaisuutta olisi kuitenkin tärkeää tutkia jo ennen kouluikää, sillä ennakkoluuloihin ja suvaitsemattomuuteen johtava kehitys tapahtuu usein jo varhaislapsuudessa (Wahlström 1996, 73). Suvaitsevaisuuskasvatus linkittyy moniin laajempiin kokonaisuuksiin, kuten vähemmistöjen asemaan, syrjintään, rasismiin ja eriarvoisuuteen. Sen tutkimisella ja systemaattisella kehittämisellä voidaan varhaiskasvatuksen laadun lisäksi vaikuttaa myös näihin laajemman skaalan asioihin.

Opinnäytetyön aiheena on suvaitsevaisuuskasvatus Ilmajoen kunnan varhaiskasvatuksessa. Tavoitteena on kartoittaa suvaitsevaisuuskasvatusta Ilmajoen kunnan päiväkodeissa;

millainen on sen nykytila, millaisista asioista se koostuu, millaisia kehittämistarpeita siihen liittyy ja kuinka se näkyy varhaiskasvattajien toiminnassa. Tutkimuksessa selvitetään kyselytutkimuksella päiväkotien henkilökunnan näkemyksiä suvaitsevaisuuskasvatuksesta. Tutkimuskysymyksiä on kolme: Mitä suvaitsevaisuuskasvatus tarkoittaa varhaiskasvattajien mielestä? Millaista suvaitsevaisuuskasvatusta kasvattajat toteuttavat? Millainen on varhaiskasvattajan rooli lapsen suvaitsevaisuuden edistäjänä?

Aiheesta on tehty aiemmin AMK-opinnäytetyö, joka käsittelee varhaiskasvatuksen suvaitsevaisuuskasvatusta rinnastettuna kiusaamisen ennaltaehkäisemiseen. Tässä tutkimuksessa suvaitsevaisuuskasvatuksen todettiin olevan jokseenkin suunnittelematonta ja lähinnä arjen toiminnan lomassa tapahtuvaa. (Kantola, E. 2013.) Eriksson ja Suikkanen (2002) taas ovat tehneet oman aiheeseen liittyvän opinnäytetyönsä otsikolla ”Varhaiskasvattaja suvaitsevaisuuskasvattajana”. Tässä tutkimuksessa kartoitettiin suvaitsevaisuuskasvatuksen tavoitteita ja toteutumista Porin kaupungin päiväkodeissa. Tutkimuksen tuloksissa näkyi, että henkilökunta koki omaavansa valmiudet suvaitsevaisuuskasvatuksen toteuttamiseen, mutta pääpainon koettiin olevan kotikasvatuksessa. Näissä molemmissa tutkimuksissa suvaitsevaisuuskasvatuksen todettiin olevan melko tavoitteetonta. Näiden opinnäytetöiden lisäksi on tehty muutamia aiheeseen löyhästi rinnastuvia tutkimuksia. Suvaitsevaisuuden teemoja onkin tutkittu enemmän yksittäisten vähemmistöryhmien näkökulmasta. Esimerkiksi monikulttuurisuuteen tai vammaisuuteen liittyviä tutkimuksia on useita. Huomattavasti varhaiskasvatusta enemmän suvaitsevaisuuskasvatusta on käsitelty peruskoulun näkökulmasta, mutta tällöinkin usein vain yksittäisiin vähemmistöihin keskittyen.

Opinnäytetyöni on suunnattu yhteistyötahon lisäksi laajemminkin avuksi varhaiskasvatuksen ammattilaisille ja muille aihepiiristä kiinnostuneille. Opinnäytetyössä annetaan teorian ja empiirisen aineiston pohjalta selkeitä merkityksiä suvaitsevaisuuskasvatukselle sekä perustellaan sen tarpeellisuutta yhteiskunnassamme siten, että aiheeseen vasta tutustuvakin lukija saa muodostettua selkeän näkemyksen suvaitsevaisuuskasvatuksesta ja siihen liittyvistä lähikäsitteistä.

2 SUVAITSEVAISUUDEN JA SYRJINNÄN TEEMOIHIN LIITTYVÄ KÄSITTEELLINEN PERUSTA

2.1 Moninaisuus modernissa yhteiskunnassa

Jokaisella ihmisellä on oma henkilökohtainen identiteetti, erilaisia piirteitä, tapoja ja rooleja, sekä useita eri ryhmiä, joihin kokee kuuluvansa. Moninaisuudella tarkoitetaan tätä ihmisten lukemattomien taustojen ja ominaisuuksien kirjoa. (Opetus- ja kulttuuriministeriön 2019.) Globalisaatio määrittelee modernia maailmaa voimakkaasti ja se on haastanut käsityksiä kansallisuudesta, alueellisista kulttuureista ja yksilöllisistä identiteeteistä. Koska liikkuminen ja vuorovaikutus eri maiden välillä on maailmanlaajuisesti lisääntynyt, ovat nykypäivän yhteiskunnat aiempaa moninaisempia. (Paakkainen, [viitattu: 26.4.2021]). Yhteiskunnan moninaisuus kattaa kaikki väestöryhmät ja yksilöt, aina valtaväestöistä pienimpiin vähemmistöihin ja yksilöllisiin identiteetteihin (Opetus- ja kulttuuriministeriön 2019). Vaikka ihmisten kulttuurit, arvot, katsomukset tai muut ominaisuudet olisivatkin toisistaan eroavia, on silti hyvä puhua moninaisuudesta erilaisuuden sijaan. Erilaisuus terminä on luokitteleva ja kahtia jakava, sillä se toiseuttaa yksilön tai ryhmän, mieltämällä tämän jostain määrittelystä normista poikkeavaksi. Moninaisuus taas korostaa sitä, että kaikki ihmiset ovat omanlaisiaan, mutta silti keskenään yhtä arvokkaita. (Väestöliitto 2020.)

Moninaisessa yhteiskunnassa kaikenlaiset yksilöt ja ryhmät elävät rinnakkain ja heitä kannustetaan elämään avoimessa dialogissa keskenään (ESOK-verkosto, [viitattu: 17.3.2021]). Koska perheet, yksilöt ja taustat ovat monenlaisia, tulisi ammattilaisten työssään pitää moninaisuutta oletuksena, sen sijaan että se olisi vastaan tullessaan jotain ennenkuulumatonta ja odottamatonta. Lapsen on tärkeää voida kokea itsensä ja perheensä arvokkaaksi. Kasvattajien tulisi mahdollistaa tämä kokemus keskustelemalla avoimesti moninaisuudesta kaikkien lasten kanssa. (Väestöliitto 2020.)

2.2 Suvaitsevaisuuden määritelmästä

Suomen kielessä suvaitsevaisuus-sanalla on hieman erilainen vivahde, kuin esimerkiksi englannin "tolerance"-sanalla, joka viittaa lähinnä sietämiseen (Honkala & Tuominen 2021). Vaikka suvaitsevaisuuden voi ajatella tarkoittavan vain moninaisuuden sietämistä, voi se kuitenkin parhaimmillaan olla aitoa solidaarisuutta, jonka keskiössä ovat sosiaaliset suhteet,

yhteisöllisyys ja eri ryhmien välinen vastavuoroisuus (Huttunen, Rastas & Löytty 2005, 62–63). Mikäli laajalla tasolla halutaan harjoittaa todellista suvaitsevaisuutta, ei asenne saa olla toisten hyväksyminen omaan kulttuurilliseen viitekehykseen, vaan tuota kehystä tulee muokata kaiken moninaisuuden huomioivaksi (Raulo 1999, 66).

Vaikka suvaitsevaisuutta terminä käytetään usein, on sitä harvassa asiayhteydessä juurikaan määritelty. Yleisesti sen nähdään olevan ihmisten moraalialia ja vuorovaikutusta ohjaava hyve, sekä kokonaisvaltaisesti katsoen tavoiteltava yhteiskunnassa vallitseva tila. (Huttunen ym. 2005, 43.) Suvaitsevainen henkilö tiedostaa jokaisen ihmisen arvokkuuden ja yhdenvertaisuuden ja kunnioittaa yksilön ihmisarvoa tämän taustasta tai ominaisuuksista riippumatta. Yhteiskunnan suvaitsevaisuus on edellytys sille, että yksilöt voivat vapaasti toteuttaa itseään ilman tuomitusta tulemisen tai asiattoman käytöksen kohtaamisen pelkoa. (Miksi suvaitsevaisuus on yhteiskunnassa tärkeää? 2021.)

Suvaitsevaisuuden näkökulmasta varhaiskasvatuksen tehtäviin lukeutuu lasten yhdenvertaisuuden edistäminen ja oman sekä muiden kulttuurillisen taustan ymmärtäminen ja arvostaminen (L 540/2018). Näitä asioita on tarkemmin määritelty varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) ja paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa.

2.3 Ennakkoluulot ja tietämättömyys

Ihmiselle on luontaista pyrkiä ymmärtämään ympärillä olevia asioita kategorioimalla niitä tiettyjen piirteiden mukaan. Ihmisiäkin on mahdollista jakaa ryhmiin muun muassa äidinkielen tai kotimaan perusteella. Olisi kuitenkin tärkeää ymmärtää tällaisen jaottelun olevan ihmisen luomaa, eikä jonkinlaisen yksilöiden välisen perustavaa laatua olevan erilaisuuden sanelemaa. Kun tiedostetaan meihin ja heihin jakamisen olevan keinotekoista ja ihmisestä lähtöistä, on mahdollista alkaa nähdä myös yhtäläisyyksiä aiemmin muunlaisiksi kategorisoimiensa yksilöiden kanssa. (Malinen 2019, 81.)

Ennakkoluulot ovat tietystä ilmiöstä tai ihmisryhmästä etukäteen muodostettuja, usein ympäröiväisiä, stereotyyppisiä ja negatiivisia oletuksia ja näiden perusteella kyseiseen ilmiöön tai ryhmään kohdistettavia asenteita. Suvaitsevaisuuteen ennakkoluulot linkittyvät siten, että henkilön suvaitsevaisuus tai suvaitsemattomuus vaikuttaa siihen, kykeneekö tämä luopumaan ennakkoluuloistaan ja muuttamaan suhtautumistaan kokemustensa perusteella. (Wahlström 1996, 72.) Tiettyt ennako-odotukset ja -käsitykset, olivat ne oikeita tai vääriä, voivat rajoittaa

yksilön toimintaa merkittävästi. Tällaisia ennakko-odotuksia voi muodostua mm. sukupuoleen, vakaumukseen, kulttuuritaustaan, kansalaisuuteen, vammaisuuteen tai seksuaalisen suuntautumiseen liittyvien stereotyyppien pohjalta. (Malinen 2019, 83.)

Lapset olettavat muiden perheiden toimivan pitkälti samoin kuin heidän omansa. Tämä on toki ymmärrettävää, koska varhaiskasvatusikäisellä lapsella ei juuri ole kokemusta arjesta oman perheensä ulkopuolella. Myös oman perheen aikuisten näkemykset vaikuttavat siihen, kuinka lapsi hyväksyy eri taustaisten perheiden erilaiset toimintatavat. Varhaiskasvattajan tehtävänä on ehkäistä lapsessa havaitsemaansa vieraiden tapojen syrjintää tai väheksymistä. (Lindon 2006, 70–71.)

2.4 Syrjintä ja sen ilmeneminen

Ihmisten tai ihmisryhmien syrjintä tarkoittaa toimintaa, joka asettaa kyseessä olevan ihmisen tai ryhmän eriarvoiseen asemaan. Syrjintä perustetaan johonkin henkilöön tai ryhmään liittyvään ominaispiirteeseen, usein vielä sellaiseen, jota ei itse ole mahdollista säädellä. (Mattila 2020.) Kaikenlainen syrjintä on kielletty monin eri laein ja sopimuksin. Jokaisen henkilön tasa-arvoisesta ja yhdenvertaisesta kohtelusta on säädetty yhdenvertaisuuslaissa. (L 1325/2014)

Ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Syrjintä on kielletty riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseään vai jotakuta toista koskevaan tosiseikkaan tai oletukseen.

Se, että jokin asia on laissa kirjattu kielletyksi, ei kuitenkaan tarkoita, etteikö sitä tapahtuisi. Syrjintää ja suvaitsemattomuutta sen eri muodoissa tulee vastaan varmasti jokaiselle. Esimerkiksi vuonna 2019 julkaistun syrjintää käsittelevän erityiseurobarometrin mukaan suomalaisista vastaajista kukaan ei ollut sitä mieltä, ettei etninen tausta, ihonväri, romanitausta, seksuaalinen suuntautuminen, tai transsukupuolisuus aiheuta syrjintää lainkaan. Vastauksissa huonoimpaan, eli todennäköisimmin syrjittyyn asemaan asettuivat romanit, sekä trans- ja intersukupuoliset. (Euroopan komissio 2019.) Vuonna 2020 syrjintää ehkäisevä ja siihen puuttuva yhdenvertaisuusvaltuutettu sai ennätysellisen määrän yhteydenottoja. Näissä 1500 yhteydenotossa yleisimpiä aiheita olivat alkuperän tai vammaisuuden aiheuttama syrjintä, ja noin kymmenesosa ilmoituksista liittyi koronapandemian aiheuttamaan eriarvoisuuteen. Toiseksi yleisin vastapuoli syrjintäyhteydenotoissa olivat kunnat ja näiden sosiaali- ja terveystalvelujen,

koulutuksen ja opetuksen toimialat. Yhdenvertaisuusvaltuutetun mukaan kunnilla on merkittävä asema yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämässä. (Tilvis 10.2.2021.)

Syrjintä voi ilmentyä monenlaisena. Välitön syrjintä on henkilön toiseen henkilöön suoraan kohdistamaa toimintaa, jossa syrjivä osapuoli esimerkiksi asiakaspalvelutilanteessa kohtelee syrjittävää henkilöä erilailla jonkin tämän ominaisuuden takia. Välillistä syrjintää taas on se, että jokin rakenteellinen seikka, kuten näennäisesti neutraali sääntö, asettaa jonkun henkilön tietyn ominaisuutensa takia muita huonompaan asemaan. Mikäli syrjinnän kohteeksi joutuu useamman kuin yhden ominaisuutensa vuoksi, on kyse moniperusteisesta syrjinnästä. Lisäksi syrjintää on myös kohtuullisten mukautusten epääminen, häirintä, käsky tai ohje syrjiä sekä syrjinnästä ilmoittaneeseen henkilöön kohdistettavat vastatoimet. (Syrjintä, [viitattu: 13.2.2021].)

2.5 Rasismi ja antirasismi

Rasismi on systeemi, jossa yhteiskunnan rakenteet, käytännöt, kulttuuri ja muut normit ylläpitävät erilaisia valta-asetelmia. Nämä asetelmat perustuvat rodullistamiseen eli siihen, että yhteiskunta liittyy yksilöön hierarkioita, oletuksia, stereotyyppioita ja ennakkoluuloja, esimerkiksi tämän ihonvärin tai etnisyyden perusteella. (Rasismi, [viitattu: 4.2.2021]). Rasistisessa ajattelumallissa henkilön etnisyys, kansallisuus ja äidinkieli määrittävät tämän arvon. Aiemmin geneettisesti periytyvät piirteet olivat rasismien ydin, mutta nykyään korostuu kulttuurin tai kielen perusteella tapahtuva syrjintä. Rasismi pohjautuu ajatukseen jonkun itsestä eroavan yksilön toiseuden aiheuttamasta alempiarvoisuudesta. (Paavola & Talib 2010, 31).

Rasismien ulottuessa pitkälle yhteiskunnan rakenteisiin, pelkkä henkilökohtainen näennäinen rasismittomuus ei riitä takaamaan kaikkien tasapuolista kohtelua (Ruiz 2.6.2020). Toimintaa, jolla aktiivisesti pyritään vaikuttamaan rasismia ylläpitäviin rakenteisiin, ja vastustamaan rasismia sen kaikissa muodoissa, nimitetään antirasismiksi. Erona pelkkään rasismittomuuteen, antirasismissa korostuu nimenomaan henkilön omien sisäisten arvojen lisäksi, tietoinen pyrkimys vaikuttaa rasistiseen toimintaan ja ajattelutapoihin oman itsensä ulkopuolella. (Tunnista rasismi... 2020.)

Antirasististen toimintaperiaatteiden omaksumiseksi on ensin tärkeää oppia rasismien määrittelmä, minkä jälkeen on mahdollista tunnistaa omat rasistiset ajatukset, toimintamallit ja oletukset, sekä pyrkiä vaikuttamaan niihin. Lisäksi on tärkeää oppia tunnistamaan eri

ihmisryhmien kohtaamat epäoikeudenmukaisuudet. Tämän jälkeen on mahdollista pohtia, vaikuttaako itse esimerkiksi äänestyskäyttäytymisellään tällaisten epäoikeudenmukaisten rakenteiden ylläpitämiseen. (Ruiz 2.6.2020.)

Varhaiskasvatuksen viitekehyksessä antirasistisella työotteella toimittaessa kasvattajat kiinnittävät huomiota omaan kasvatustyöhönsä ja refleктоivat oman päiväkodin ja koko kentän läpäiseviä rakenteita. Rasististen mallien purkamiseen pitäisi puuttua omassa toiminnassa, työyhteisön sisällä ja huoltajien kanssa yhteistyötä tehdessä. (Suutari 2020.)

3 VÄHEMMISTÖRYHMIEN KOHTAAMA SYRJINTÄ

Lähtökohtaisesti syrjinnän kohteena ovat jollakin tavalla valtaväestöstä poikkeavat yksilöt, kuten sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt, kieli-, kulttuuri- ja etniset vähemmistöt sekä vammaiset. (Oikeusministeriö, [viitattu 25.1.2021.]) Vähemmistöllä tarkoitetaan kansalaisryhmää, joka on lukumäärällisesti pieni ja eroaa valtaväestöksi määritellystä väestöosasta jonkin ominaisuutensa kautta. Vähemmistöryhmiä on monenlaisia ja näiden statukset yhteiskunnassa voivat poiketa toisistaan hyvinkin paljon. (Rossi 2007, 63.) Tässä osiossa käsitellään muutamia oikeusministeriön ylläpitämän yhdenvertaisuustietopankin mukaan yhteiskuntamme yleisimmin syrjintää kohtaavia vähemmistöjä.

3.1 Romanit

Romanit ovat etninen vähemmistö, joilla on oma kulttuuri ja kieli, joiden kehittämiseen heillä on lakisääteinen oikeus. Heillä on perustuslailla turvattu asema Suomen kansallisena ja perinteisenä vähemmistönä. Romanit ovat monella tapaa eriarvoisessa asemassa valtaväestöön nähden ja kohtaavat syrjintää monilta eri tahoilta. (Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos 11.6.2020.) Romanit kohtaavat erityisen paljon etnistä profilointia, eli yleensä turvallisuusviranomaisten henkilöön tämän etnisen alkuperän perusteella kohdistamia toimenpiteitä, jotka voivat rajoittaa henkilön liikkumisvapautta, yksityiselämän suojaa tai muita oikeuksia. Etnistä profilointia on esimerkiksi se, että kaupan vartija seuraa ja erityisen tarkkaavaisesti valvoo romaniasuun puukeutuneita asiakkaita, romaneihin kohdistuvien ennakkoluulojen takia. (Valonen 3.2.2021.)

Jo pelkästään romanitaustaiselta kuulostava nimi voi asettaa henkilön eriarvoiseen asemaan työtä tai asuntoa hakiessa (Erilaisena arjessa 2014). Romanien kohtaama syrjintä voi näkyä myös osattomuutena. Heidä ei välttämättä huomioida heitä koskevissa asioissa, eikä heidän äänensä pääse kuuluviin. Osattomuus voi johtaa syrjityn yhteisön vaatimattomuuteen ja eristäytymiseen. Tasavertaisen kohtelun takaamiseksi tällaisten yhteisöjen valtaa vaatia kulttuurierityisiä palveluita ja tarpeellisia resursseja pitäisi lisätä. Samalla taataan yhteisön asema yhteiskunnassa, mikä voi myös ehkäistä ennakkoluuloja ja syrjintää tulevaisuudessa. (Weiste-Paakkanen, Lämsä & Kuusisto, 2018.)

Usein romanilapsia hoidetaan kotona esikouluikänsä asti, sillä perheet haluavat suojella lapsia mahdollisimman pitkään päiväkodeissa mahdollisesti esiintyvältä rasismilta ja muulta syrjinnältä (Koivisto-Baltzar 2021). Romanilasten määrä varhaiskasvatuksessa on kuitenkin viime

aikoina lisääntynyt. Varhaiskasvatukseen osallistuminen vaikuttaa positiivisesti myöhempään koulumenestykseen ja ehkäisee romanien sosioekonomista eriytymistä. (Boelius 2017.) Romanikulttuuriin ei liity mitään, mitä ei olisi varhaiskasvatuksessa mahdollista huomioida. Hyvät keskusteluyhteydet vanhempiin ovat arvokas työväline, aivan kuten minkä tahansa muunkin perheen kohdalla. (Blomerus 2006.)

3.2 Saamelaiset

YK:n julistuksessa alkuperäiskansojen oikeuksista (2016) linjataan alkuperäiskansojen yhdenvertaisuudesta kaikkiin muihin kansoihin sekä tunnustetaan kansojen oikeus omiin tapa- ja toimintakulttuureihin sekä syrjimättömyyteen. Suomen ja koko EU-alueen ainoa alkuperäiskansa ovat saamelaiset. Kuten romaneilla, saamelaisillakin on oikeus kielen ja kulttuurinsa kehittämiseen, mutta tämän lisäksi heillä on alkuperäiskansana oikeus harjoittaa perinteisiä elinkeinojaan, kuten poronhoitoa, pyyntiä ja kalastusta. (Saamelaiskäräjät, [viitattu: 8.2.2021].) Elämäntavan ja elinkeinojen lisäksi saamelaisten etnisyyttä ja identiteettiä määrittelee valtionrajat ylittävä voimakas tietoisuus yhteisestä alkuperästä, johon kieli kytkeytyy olennaisesti (Paavola & Talib 2010, 145).

Saamelaisten syrjinnällä on Suomessa pitkä historia. Alkuperäiskansoille ominaisesti he ovat kärsineet siirtoasutuksesta, maiden, alueiden ja luonnonvarojensa riistosta, ja heidän oikeuksiaan kehittyä omien tarpeidensa ja etujensa mukaisesti on evätty. (Ulkoasiainministeriö 2016.) Nykyään saamelaisten syrjintä näkyy lähinnä stereotypisointina ja eksotisointina (Lehmusvesi 2021). Tällaista saamelaisten kulttuurin riistoa on harjoitettu muun muassa matkailualalla, jossa on ajettu omia taloudellisia intressejä hyödyntämällä haitallisia stereotyyppioita ja rajoituttua kuvausta saamelaisista ja saamelaisuudesta (Paavola & Talib 2010, 146).

3.3 Maahanmuuttajataustaiset

Maahanmuuttajataustaisella viitataan tämän opinnäytetyön yhteydessä ulkomailla syntyneisiin ja myöhemmin Suomeen muuttaneisiin henkilöihin tai tällaisten henkilöiden Suomessa syntyneisiin lapsiin, eli ns. toisen polven maahanmuuttajiin (Rapo 15.2.2011). Maahanmuuttajien hyvinvointia käsittelevässä selvityksessä heidän kohtaamiaan syrjintäkokemuksia kartoitettiin epäoikeudenmukaisen kohtelun ja väkivallan tai sen uhan kohtaamisen avulla. Tämän selvityksen mukaan viimeisen vuoden aikana maahanmuuttajataustaisista 15 prosenttia oli kokenut

epäoikeudenmukaista kohtelua vieraiden ihmisten taholta julkisella paikalla ja seitsemän prosenttia oli kohdannut väkivaltaa tai sen uhkaa. Syrjintää oli kohdattu sitä enemmän, mitä nuoremasta henkilöstä oli kyse. Selvityksessä kävi ilmi myös se, että syrjintä liittyi usein enemmän henkilön lähtömaahan, eikä esimerkiksi maahanmuuton syyhyn. (Castaneda, ym. 2015.)

Maahanmuuttajataustaiset lapset voivat joutua kohtaamaan syrjintää läpi elämänsä. Liki kolmasosa koulutuksen aikana ihon väriin perustuvaa syrjintää kokeneista, kertoo syrjinnän alkaneen jo varhaiskasvatuksessa. Syrjintää voidaan kohdata jopa viranomaisten tai poliitikkojen taholta, mikä voi heikentää luottamusta julkisiin elimiin. (Selvitys afrikkalaistaustaisten henkilöiden kokemasta syrjinnästä 2020.) Kohdattu syrjintä ja kokemukset rasisisesta väkivallasta heikentävät maahanmuuttajataustaisten turvallisuuden tunnetta ja luottamusta yhteiskunnan rakenteisiin (Castaneda, ym. 2015). Maahanmuuttajataustaisten lasten oireillessa syiden saatetaan olettaa liittyvän mm. epäonnistuneeseen kotoutumiseen tai suomalaisesta kulttuurista poikkeaviin vanhemmuuskäsityksiin, eikä oikeisiin syihin välttämättä perehdytä. Yhdenvertaisuusvaltuutetun mukaan varhaiskasvatuksessa tulisi olla velvoite yhdenvertaisuussuunnitteluun. (Selvitys afrikkalaistaustaisten henkilöiden kokemasta syrjinnästä 2020.)

3.4 Vammaiset

Vammaisuuden saralla on käyty keskustelua vammaisiin henkilöihin viittaamisesta. Ammatillisissa yhteyksissä esiin nousee usein henkilöä korostava puhe eli ns. ”person first language”, jossa yksilöön viitataan esimerkiksi ”henkilönä, jolla on näkövamma”. Toinen vaihtoehto on identiteettikeskeisen puhetapa, eli ”identity first language”. Tällöin viittaustapa olisi ”näkövammaisen henkilö” tai yksinkertaisesti ”näkövammaisen”. Vamman mainitseminen ei tietenkään aina ole olennaista, mutta koska se on keskeinen henkilön ominaisuus, kuten ihonväri tai äidinkieli, kokevat jotkut vammaiset identiteettikeskeisen puheen neutraalimmaksi ja mielekkäämmäksi silloin, kun vamma syystä tai toisesta halutaan nostaa esille. (Botha, Hanlon, & Williams 2021.) Tästä syystä opinnäytetyössä vammaisuutta käsitellään pääasiassa identiteettikeskeisesti, mikä pitää tekstin myös luettavampana.

Vammaista terminä voidaan pitää leimaavana, jos sen katsotaan sisältävän jonkinlaisia oletuksia henkilön kyvyistä tai älykkyydestä. Vammaisuus voi kuitenkin olla tärkeä osa identiteettiä ja sen määrittely on tärkeää, jotta voidaan kohdistaa tuen tarpeita oikein tai tunnistaa ongelmakohtia esteettömydessä. (Kelkka 9.2.2015.) Vammaisuus itsessään ei määrittele

ihmistä, vaan sitä tulee tarkastella aina kontekstissa ympäristöön. Vamman aiheuttama toimintakyvyn aleneminen ei aiheuttaisi yksilölle ongelmia, ellei yhteiskunta rakentuisi suurilta osin vammattomuuden oletukselle. (Kekäläinen 13.6.2019.) Opinnäytetyön yhteydessä vammaisuutta käytetään kattoterminä kaikille aisti-, kehitys- ja liikuntavammoille niiden kaikilla eri asenteilla.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun vammaisille tekemässä selvityksessä suurin osa vastaajista koki asenneilmapiirin vammaisia kohtaan huonoksi tai erittäin huonoksi, ja yli 60 % oli itse kohdannut syrjintää viimeisen vuoden aikana (Vammaisena olen toisen luokan kansalainen 2016). Ihmisten asenteiden aiheuttamien haasteiden lisäksi myös fyysinen tila tai jokin tietty palvelu voi toimintatapansa takia olla vammaiselle saavuttamattomissa, jolloin vammaisen henkilön yhdenvertainen osallistuminen on syystä tai toisesta mahdotonta. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 19.11.2020.) Vammaisten kohtaama syrjintä näkyekin usein juuri esteettömyyden puutteellisuutena. Yleisten tilojen suunnittelussa vammaisten henkilöiden tarpeet huomioidaan toistuvasti riittämättömästi, mikä kytkeytyy takaisin negatiivisten asenteiden aiheuttamaan välinpitämättömyyteen tai tietämättömyyteen. (Vammaisena olen toisen luokan kansalainen 2016.)

Vammaiset lapset kohtaavat ennakkoluuloja, oudoksuntaa ja syrjintää niin aikuisten kuin lastenkin tahoilta. Syrjintä on läsnä päiväkodeissa, kouluissa ja vapaa-ajalla. Heidä ei oteta mukaan yhteiseen tekemiseen tai heidät jätetään muutoin ryhmän ulkopuolelle. (Hujala 2011.) Syrjinnän riski lisääntyy entisestään, jos lapsi kuuluu lisäksi myös johonkin muuhun vähemmistöryhmään, eli on ns. moniperusteisen syrjinnän riskissä (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 19.11.2021). Vammaisella lapsella on samat oikeudet lapsuuteen, leikkiin ja sosiaalisiin suhteisiin kuin muillakin lapsilla (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 15.12.2020). Varhaiskasvatuksessa vammaisen lapsen syrjintää voidaan ehkäistä käsittelemällä aihetta ikätasoisesti. Esimerkiksi Kiviluoma, Salmén ja Turpeinen (2011) tuottivat opinnäytetyönään kuvakirjan vammaisuuden käsittelystä lapsiryhmässä käytännön työvälineeksi vammaisten ja vammaisuuden yhdenvertaiseen huomioon ottamiseen varhaiskasvatuksessa.

3.5 Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt

Suomalaisessa yhteiskunnassa monet asiat rakentuvat heteronormatiivisuuden olettamukselle. Tämä tarkoittaa sitä, että monissa asiayhteyksissä ihmisten oletetaan olevan heteroseksuaaleja ja tälle pohjalle voivat rakentua mm. lait tai sosiaaliset rakenteet. (Rossi 2007, 67.)

Yhteiskunnan lisäksi yksittäiset ihmiset saattavat herkästi lokeroida tai rajoittaa muita ja itseään sen perusteella, mikä koetaan sosiaalisesti odotuksenmukaiseksi (Malinen 2019, 83). Rakenteellisen syrjinnän lisäksi sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt kohtaavat myös välitöntä syrjintää. Esimerkiksi homoseksuaalisuutta on historiassa pidetty sairautena tai jopa rangaistavana rikoksena, mikä heijastuu ihmisten asenteissa edelleen. Pahimmillaan jo lapsuudessa alkanut syrjintä saattaa jatkua läpi koko elämän. Monissa maissa asenteet ovat kuitenkin parantuneet viime vuosina merkittävästi. Seksuaalivähemmistöjen aseman parantamiseksi olisi tärkeää ehkäistä seksuaalisuuteen ja sukupuoleen perustuvaa syrjintää ja ennakkoluuloja. (Seksuaalivähemmistöjen kohtaamat ongelmat 2021.)

Sateenkaariperheistä puhutaan, kun vähintään yksi lapsiperheen vanhemmista edustaa joko seksuaali- tai sukupuolivähemmistöä, tai molempia näistä. Sateenkaariperheitä on monenlaisia (Mikä sateenkaariperhe? [Viitattu: 3.2.2021].) Sateenkaariperheiden määrä on kasvanut tasaisesti koko 2000-luvun ajan ja vuonna 2019 sateenkaariperheissä eli 1366 lasta. (Lipasti & Pietiläinen 11.9.2020.) Vaikka sateenkaariperheiden asema on hiljalleen alkanut paranemaan, saattavat perheet salata perhemuotonsa vaikkapa päiväkodilta, syrjinnän tai lapsen leimautumisen pelossa (Sateenkaariperheet varhaiskasvatuksessa ja koulussa 2020). Sateenkaariperheiden epämieluisat kohtaamiset ammattilaisten kanssa johtuvat usein siitä, että valalla olevat heteronormatiivisesta näkökulmasta luodut normit asettavat sateenkaariperheen epätasa-arvoiseen asemaan muihin perhemuotoihin nähden (10 askelta sateenkaariperheen kohtaamiseen 2018).

Varhaiskasvatuksessa perheiden moninaisuuden tiedostaminen on arjen toiminnan kannalta tärkeää. Kyselyitä ja lomakkeita suunnitellessa tulee huomioida, että kaikki lapset eivät asu heterovanhempien ydinperheissä. Mikäli lapsella on useampi kuin kaksi vanhempaa, täytyy varmistaa, että päiväkodin lähettämät tiedotteet saavuttavat kaikki tarvittavat henkilöt. (Karvinen & Venesmäki 2019.) Päiväkotiympäristössä lapsen perhetaustan huomioiminen voi konkretisoitua esimerkiksi äitienpäiväkortteja askarrellessa. Lapselle tulisi tarjota mahdollisuus perhemuodon mukaan askarrella kortti molemmille äideille, muunsukupuoliselle vanhemmalle tai vaikkapa isoäidille. Lapsi joutuu epäreiluun asemaan, jos hänet laitetaan valitsemaan kummalle äideistään hän haluaa tehdä kortin, tai hän joutuu tekemään kortin äidille, vaikka hänellä onkin äidin sijasta kaksi isää. Tällöin perhemuotoa ei tunnusteta, minkä perhe voi kokea loukkaavana. (Kuosmanen & Jämsä 2007.)

Myös lapsen omia seksuaalisuuteen ja sukupuoleen liittyviä ominaisuuksia tulee kunnioittaa ja arvostaa. Ehkä useimmin kohdattava sukupuoleen liittyvä asia on lapsen epätyypillinen sukupuolen ilmaisu, eli lapsi ilmaisee itseään tavalla, joka perinteisesti mielletään vastakkaiselle sukupuolelle ominaiseksi. Sukupuoliristiriita taas merkitsee sitä, että lapsen syntymässä määritellyt sukupuoli ei vastaa tämän omaa kokemusta sukupuolestaan. Kieltäminen ja syntymässä määritellyn sukupuolen korostaminen eivät poista näitä piirteitä, vaan tällaiset asiat voivat olla itsestään ohimeneviä vaiheita tai pysyviä osia yksilön identiteettiä. Tärkeintä olisi kuitenkin käsitellä sukupuolen moninaisuutta kunnioittavasti ja antaa lapsen ilmaista ja määritellä itseään valitsemallaan tavalla. (Tasa-arvoinen varhaiskasvatus [viitattu: 15.2.2021].)

Sekä seksuaalisuus että sukupuoli pitävät sisällään kirjon erilaisia suuntautumisia, kokemuksia, ilmaisutapoja ja identiteettejä (Lehtonen 2006). Usein kysely, keskustelu ja pohtiminen ovat lapselle ainoita keinoja sukupuolen ja seksuaalisuuden ymmärtämiseen, joten on tärkeää, että heillä on ympärillään aikuisia, joiden kanssa he voivat käydä avointa keskustelua, ilman että joitain identiteettejä arvotetaan eri tavoilla. Kasvattajilla on merkittävä rooli siinä, kuinka lapset oppivat kohtaamaan sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuutta myönteisesti ja kunnioittaen. (Vilka 2010, 131–132.) Varhaiskasvatuksessa rohkaistaan tekemään valintoja muiden kuin sukupuolisidonnaisten roolien ja stereotyyppien perusteella ja toiminta on muutoinkin sukupuolisensitiivistä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 21).

3.6 Muut vähemmistöt

Edellä mainittujen vähemmistöjen lisäksi Suomessa elää monia muitakin vähemmistöasemassa olevia ryhmiä. Tässä viimeisessä vähemmistöryhmien kohtaamaa syrjintää käsittelevässä kappaleessa on käsitelty uskonnollisia ja kielellisiä vähemmistöjä, sillä nämä nousivat esiin aineistoa kerätessä. On kuitenkin tärkeää tiedostaa, että tässä opinnäytetyössä käsiteltyjen vähemmistöjen lisäksi, ja jopa niiden sisällä, on lukuisia muitakin vähemmistöjä.

Uskonnonvapaudesta on säädetty Suomen perustuslaissa (L 11.6.1999/731) ja uskonnonvapauslaissa (L 6.6.2003/453). Näiden mukaan jokaisella on oikeus tunnustaa ja harjoittaa valitsemaansa uskontoa, mutta toisaalta ketään ei vasten tahtoaan voi uskonnon harjoittamiseen pakottaa. Valtaosa suomalaisista on evankelisluterilaisia, joita on väestössä merkittävä enemmistö. Toiseksi suurimpaan uskonnolliseen yhdyskuntaan, eli suomen ortodoksiseen kirkkoon, kuuluu vain noin prosentti väestöstä. Muita uskonnollisia vähemmistöjä ovat esimerkiksi

muslimit, juutalaiset, mormonit, Jehovan todistajat ja katolilaiset. (Kulttuurit ja uskonnot Suomessa 5.6.2020.)

Uskonnolliset vähemmistöt voivat kohdata arjessa monenlaista syrjintää. Joihinkin uskontoihin liittyy pukeutumisohjeita, ja näiden ohjeiden mukaista pukeutumista voidaan pitää esteenä työelämään osallistumisella, vaikka näin ei olisikaan. Myös viharikokset, kuten väkivalta ja ilkivalta kohdistuvat usein uskonnollisiin vähemmistöihin. (Syrjintä eri väestöryhmissä, [viitattu: 13.2.2021].) Suomessa uskonnollisista vähemmistöistä useimmiten näkyvintä ja äänekkäintä syrjintää tai vihamielisyyttä kohdistuu muslimeihin. Syrjintää kuitenkin myös peitellään taitavasti, minkä vuoksi sen huomaaminen ja siihen puuttuminen on toisinaan haastavaa. (Sivula 27.9.2017.) Vaikka Euroopan laajuisen vertailun mukaan Suomen maahanmuuttajataustaiset muslimit kokevat vahvimmin kiinnittyneensä uuden asuinmaansa yhteiskuntaan, kohtaavat he merkittävästi enemmän syrjintää ja vihamielistä häirintää kuin Euroopassa keskimäärin. Syrjintä ja häirintä voivat ilmentyä esimerkiksi kadulla huuteluna tai rakenteellisena syrjintänä. (Tikka 22.9.2017.)

Suomen kielilaisissa on kansalliskielten, eli suomen ja ruotsin, lisäksi käsitelty vähemmistökielten, kuten saamen, romanikielen, viittomakielen ja vieraiden kielten asemaa (L 6.6.2003/423). Vieraskielisillä tarkoitetaan henkilöitä, jotka puhuvat äidinkielenään jotain muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea. Suomessa vieraskielisten määrä on moninkertaistunut viimeisten parin vuosikymmenen aikana, ja vuoden 2019 lopussa heitä oli yli 400 000. Yleisimpiä vieraita kieliä Suomessa ovat venäjä, eesti, arabia ja englanti. Lisäksi käytetään paljon Lähi-Idästä ja Afrikasta lähtöisin olevia kieliä. (Vieraskieliset 2019.)

Vaikka ruotsi on toinen Suomen kansalliskielistä, voidaan senkin ajatella tietyllä tavalla olevan vähemmistöasemassa, sillä suomenruotsalaiset kohtaavat kielitaustaan perustuvia ennakkoluuloja, stereotypisointia ja syrjintää. Suomenruotsalaiset mielletään vauraaksi ja etuoikeutetuksi ryhmäksi, ja näitä olettamuksia käytetään usein halventavassa retoriikassa. Juuret tähän vastakkainasetteluun ovat Suomen historiassa, jossa ruotsi on ollut yläluokan kieli, ja sen osaaminen on ollut edellytys yhteiskunnassa ylöspäin pyrkimiseen. (Paavola & Talib 2010, 153–156.)

Kielitietoisuus on tärkeä osa varhaiskasvatusta riippumatta siitä, millaisista kulttuuri- tai kielitaustoista lapset ovat lähtöisin. Kielet ovat koko ajan läsnä arjessa, ja siksi niillä onkin erityinen asema mm. oppimisen, vuorovaikutuksen ja yhteisöön kuulumisen edistäjinä. Kasvattajien

tulee kunkin lapsen kielellinen tausta ja lähtökohdat huomioiden kannustaa lapsia monipuoliseksi kielenkäyttäjiksi ja tarjota mahdollisuuksia oppia ja kehittyä kielen käytössä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 80.)

4 SUVAITSEVAISUUSKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA

4.1 Ohjaavat asiakirjat ja arvoperusta varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatus on pedagogiikkaa painottava, suunnitelmallisen ja tavoitteellisen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus, jota voidaan toteuttaa päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai avoimessa varhaiskasvatustoiminnassa, niin julkisesti kuin yksityisestikin (L 540/2018). Koska perheissä on nykyään usein vain yksi lapsi, tai useamman lapsen perheissä lasten väliset ikäerot voivat olla isoja, on varhaiskasvatuksen lapsiryhmä myös yhteiskunnallisesti merkittävä kulttuurien kohtaamisen ja sosiaalisen kasvun paikka lapsille (Pihlaja 2018, 79). Valtakunnallisella tasolla varhaiskasvatustoimintaa määrittää varhaiskasvatuslain lisäksi Opetushallituksen määrittelemät varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2018), joiden pohjalta kukin kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja laatii omat, paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmansa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 20) mukaisesti varhaiskasvatuksen arvoperustaan kuuluvat lapsen oikeudet, demokraattisten arvojen, kuten yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja moninaisuuden edistäminen sekä perheiden monimuotoisuuden kunnioittaminen. Varhaiskasvatuksessa henkilökunnan tulee tukea ja ohjata lasta kasvamaan oikeudenmukaisuuteen, hyvyteen ja rauhaan. Lapselle tulee myös opettaa eettisiä ja kestäviä arvoja, sosiaalinen ja kulttuurinen ulottuvuus huomioiden. Varhaiskasvatuksen toiminnassa näkyvät myös kieli- ja kulttuuritietoisuus, yhteisöllisyys ja osallisuus. Nämä ovat varhaiskasvatuksen suvaitsevaisuuskasvatusta sivuavia arvoja ja toimintaperiaatteita.

Myös Ilmajoen kunnan varhaiskasvatussuunnitelmassa (2020, 28) käsitellään suvaitsevaisuuteen liittyviä käytäntöjä. Ilmajoen varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, häirintää tai väkivaltaa, ja näitä ehkäiseviä ja näihin puuttavia toimintamalleja on nostettu paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa esiin. Lasten moninaisia taustoja on huomioitu yhdenvertaisuuden takaamiseksi esimerkiksi katsomuksellisesta näkökulmasta. Lisäksi on määritelty, kuinka perinteisiä suomalaisia juhlapyyhiä voidaan ryhmän kesken käsitellä siten, että tarjotaan lapsille mahdollisuus tutustua suomalaiseen kulttuuriperintöön viemättä toimintaa uskonnon harjoittamiseksi. Myös suunnitelmassa mainitut lasten yksilöllisyyden huomioiminen ja kunnioittava yhteistyö perheiden kanssa ovat osa arjen suvaitsevaisuutta tukevia toimintatapoja.

4.2 Suvaitsevaisuuskasvatus yleisesti

Suvaitsevaisuuskasvatuksella tarkoitetaan sellaista kasvatustoimintaa, jossa lapsia ohjataan suvaitsevaiseen toimintatapaan korjaamalla virheellisiä käsityksiä ja tarjoamalla tilalle asiallista tietoa, huomioimalla moninaisten yksilöiden keskinäistä samanlaisuutta, keskustelemalla moninaisuudesta avoimesti, puuttumalla suvaitsemattomaan toimintaan, ohjaamalla näkemään asioita toisen näkökulmasta ja luomalla aitoja yhdenvertaisia kontakteja yksilöiden välille. (Wahlström 1996, 112.) Lapset ja nuoret ovat hyvin vastaanottavia eri asenteille ja suhtautumistavoille. Siksi suvaitsevaisiin arvoihin kasvattamalla voidaan ennaltaehkäistä uusien sukupolvien syrjivien asenteiden kehittymistä ja edistää yhteiskunnan suvaitsevaisuutta tulevaisuudessa. (Miksi suvaitsevaisuus on yhteiskunnassa tärkeää? 2021.) Suvaitsevaisuuskasvatuksesta käytetään kirjallisuudessa monenlaista rinnakkaista termistöä, kuten rauhankasvatus, kansalaisyhteiskunta, monikulttuurisuuskasvatus ja tasa-arvokasvatus. Näille kaikille ominaista on yhdenvertaisuuden ja yksilöiden välisen solidaarisuuden edistäminen.

4.3 Alle kouluikäisten suvaitsevaisuuskasvatus

Lasten kasvuympäristöt ovat jatkuvasti entistä moninaisempia. Varhaiskasvatuksen yksi tärkeimpiä tehtäviä onkin positiivisen suhtautumisen luominen moninaiseen ympäristöön. (Gyekye & Lamminmäki-Vartia 2017, 99.) Yhdysvalloissa tehdyssä neurologiaan liittyvässä tutkimuksessa huomattiin, että kun aikuiselle näytetään kuvia tummaihoisista ja vaaleaihoisista ihmisistä, aivoissa pystyttiin havaitsemaan negatiivisempi tunnereaktio tummaihoisten kohdalla. Kun vastaavaa tutkimusta tehtiin lapsille, ei eroja juurikaan havaittu ennen kuutta ikävuotta. (Humphreys, Telzer, & Tottenham 2013.) Lapset alkavat kuitenkin tunnistamaan eroja progressiivisesti jo kahden ikävuoden jälkeen. Ensimmäisenä havaitaan erot sukupuolten välillä. Värien oppimisen jälkeen aletaan hahmottaa erot ihon väreissä, ja noin kolmevuotiaat huomaavat fyysiset vammat. Vaikka sukupuolet ovat ensimmäisiä eroja, joita lapset alkavat tunnistamaan, alkaa sukupuolelle tyypillisen käytöksen mallintaminen vasta 4–5-vuotiaana. Tämän jälkeen, eli noin kuusivuotiaana, lapset alkavat usein vierastaa moninaisuutta. (We are different, we are the same 2013.) Merkittäviksi aivotuominnassa havaittavat erot muodostuivat vasta noin 14-vuotiaista ylöspäin. Tämä kertoo siitä, että ennakkoluulot ja asenteet muita ihmisiä kohtaan muovautuvat lapsuudessa vahvasti ympäristön vaikutuksen alaisina. (Humphreys ym. 2013.) Suvaitsevaisuuskasvatus on siis tärkeää aloittaa jo varhaislapsuudessa, jolloin ennakkoluulot ja negatiiviset asenteet alkavat muotoutumaan.

Lapset ovat luontaisesti uteliaita ja he haluavat oppia heille uusista ja vieraista asioista. Aikui- nen voi kokea lapsen suorat kysymykset vähemmistöistä epämukavina, vaikka ne eivät olisi millään muotoa loukkaavia. Lasten kysymyksiin vastaaminen edistää kuitenkin positiivisten asenteiden muodostumista. Vastaus kysymykseen tulisi antaa välittömästi sillä hetkellä, kun lapsi on asiasta kiinnostunut, sillä tällöin hän on vastaanottavaisimmillaan. Lisäksi vastauksen on oltava rehellinen ja ikätasoinen. (Lindon 2006, 138–139.) Moninaisuuden hyväksyminen voi olla lapselle haastavaa. Toiminnalliset menetelmät ovat erinomainen tapa tällaisten vaikeam- min hahmotettavien arvokysymysten ymmärtämiseen. (Sinivuori & Sinivuori 2007, 87.) Yksi keino suvaitsevaisuuden, hyväksynnän ja yhteenkuuluvuuden edistämiseen varhaiskasvatuk- sessa on myönteisiin ihmissuhteisiin keskittyvä lähestymistapa. Siinä tavoitteena on sosioeko- nomisesta asemasta, etnisyydestä, sukupuolesta, vammasta tai muista tekijöistä riippumaton tasapainoinen ilmapiiri lapsiryhmässä. (Eerola-Pennanen 2016, 240)

4.4 Varhaiskasvattaja suvaitsevaisuuskasvattajana

4.4.1 Omat arvot ja ammatillisuus

Moninaisuuden lisääntyminen vaatii varhaiskasvatuksen henkilökunnalta moninaisuuteen liit- tyvää ammatillista osaamista. Se pitää sisällään tietoisuuden omista arvoista ja näkemyksistä, suhtautumisen kullekin vieraisiin kulttuureihin ja katsomuksiin sekä sisältöosaamisen asiakir- jojen käsitteistöstä. (Gyekye & Lamminmäki-Vartia 2017, 103.) Perusta varhaiskasvattajan työlle luodaan omaa ihmiskäsitystä pohtimalla ja kasvatusnäkemyksiä rakentamalla. Työhön liittyy arvovalintoja, jotka kytkeytyvät ympäröivän yhteiskunnan arvoihin ja rakenteisiin. Var- haiskasvattajalla on mahdollisuus edistää työllään tasa-arvoa ja oikeudenmukaisuutta, joten ei ole yhdentekevää millaisia arvoja kasvatustyössä välittyy. (Halme & Vataja 2011, 97–98.)

Oma ammatillinen epävarmuus ja tiedon puute voivat laskea luottamusta työstä suoriutumi- seen. Haastavia tilanteita syntyy esimerkiksi silloin, kun opettajat kohtaavat työssään ensim- mäistä kertaa monikulttuurisuutta ilman riittävää koulutusta tai ohjausta. Tällaiset tilanteet voi- vat syödä työssä jaksamista, jolloin lasten yksilöllisiä tarpeita ei välttämättä huomioida tar- peeksi. (Halme & Vataja 2011, 100.) Jos jonkun lapsen vaatimat yksilölliset erityistoimet ai- heuttavat selkeää turhautumista yhdessä tai useammassa kasvattajassa, muut lapset sisäis- tävät aikuisten asenteellisuuden tiettyä lasta kohtaan, mikä voi vaikuttaa negatiivisesti kaveri- suhteiden syntymiseen (Pihlaja 2018, 83.). Tämän takia yksilöllisyyden huomioiminen ja sen

aito hyväksyminen ovat syrjinnän ehkäisyn, ja näin ollen myös suvaitsevaisuuskasvatuksen, perusedellytyksiä. (Halme & Vataja 2011, 100.) Mikäli varhaiskasvattajalla ei ole riittävästi tietoa, kokemusta tai koulutusta moninaisuuden kohtaamiseen, tämä tukeutuu omiin uskomuksiinsa (Paavola & Talib 2010, 75). Ammattilaisellakin voi olla haitallisia ennakkoluuloja, jotka vaikuttavat työskentelyyn ja perheiden kohtaamiseen. Omien ennakkokäsityksien tunnistaminen on ensimmäinen askel niiden muuttamiseen. Epävarmuutta ja vierauden tunnetta voi lieventää kehittämällä omaa erilaisuuden sietokykyä. (Halme & Vataja 2011, 99–100.) Lapsiryhmässä toimiessa eteen tulee usein yllättäviä tilanteita. Näistä selviäminen on helpompaa ja nopeampaa, jos työntekijät ovat yhdessä etukäteen sopineet oman ryhmänsä toimintaperiaatteista. (Pihlaja 2018, 79). Tasa-arvoasioista olisi tärkeää puhua työyhteisön sisällä, jotta toimintakulttuuria olisi mahdollista kehittää yhdenvertaisuuden periaatteiden mukaisesti. Henkilöstön tulisi myös reflektoida etnisyyteen, vammaisuuteen ja sukupuolen moninaisuuteen liittyvien asenteidensa heijastumista omaan toimintaan, sillä lapset omaksuvat herkästi havaitsemaansa stereotyyppisiä olettamuksia sekä vuorovaikutuksellisia ja kielellisiä malleja. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 30.)

4.4.2 Työskentely lasten ja perheiden kanssa

Varhaiskasvattajan tehtävänä on kohdata perheet kaikissa moninaisuuksissaan kunnioittavasti ja luoda ilmapiiri, jossa jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 21). Varhaiskasvattajan tulee myös varmistaa, että kaikilla on tasavertaiset mahdollisuudet osallistua leikkiin, eikä vaikkapa liikkumisen este ole este leikkiin osallistumiselle (Pihlaja, Salminen & Lahdenperä-Mustajärvi 2018, 280). Varhaiskasvattajan rooliin suvaitsevaisuuskasvattajana sisältyy myös tietynlaisen harmonian ylläpitäminen moninaisessa ryhmässä. Jos esimerkiksi monikielisessä ryhmässä kielimuurit aiheuttavat väärinkäsityksiä lasten leikeissä, varhaiskasvattajan tehtävänä on tukea tilanteen selvittämistä ja rohkaista erikielisiä lapsia yhteiseen leikkiin. Näin lasten kommunikaatiotaidot paranevat. (Halme & Vataja 2011, 91.)

Perheet ovat yksilöllisiä, joten varhaiskasvattajan on syytä keskustella kunkin perheen kanssa heidän arvoistaan, tavoistaan, toiveistaan ja kasvatuskäsityksistään. Yhteistyön toimivuuden kannalta on tärkeää myös se, että perhe on tietoinen varhaiskasvatuksen tavoitteista, sisällöistä ja käytännöistä, koska nämä voivat poiketa paljonkin perheen omista näkemyksistä. (Kivijärvi 2016, 251.) Jos perheen arvot eroavat huomattavasti esimerkiksi varhaiskasvatustyötä

ohjaavista asiakirjoista, voi yhteistyö tuntua haastavalta. Jos perhe edustaa kasvattajalle vierasta kulttuuria tai muuta vähemmistöä, voivat ristiriidat johtua myös näkökulmien erojen aiheuttamista väärinymmärryksistä. Perheen taustat huomioiva yhteistyö edellyttää avoimia keskusteluyhteyksiä ja varhaiskasvattajan kykyä ottaa vastaan kunkin perheen näkemykset, vaikka ne poikkeaisivat tämän omista tai varhaiskasvatukselle määritellyistä arvoista. (Gyekye & Lamminmäki-Vartia 2017, 104–105.)

Varhaiskasvattajan on hyvä kartuttaa tietoa ja ymmärrystä yksilöistä ja heidän taustoistaan, arvoistaan ja perinteistään. Tällöin yhdessä eläminen ja toivotuilla tavoilla toimiminen helpottuu. Täytyy kuitenkin muistaa, että esimerkiksi yhteisen kulttuuritaustan jakavat henkilöt eivät ole homogeenisen ryhmän identtisiä jäseniä, vaan arvot, asenteet, maailmankatsomus ja käyttäytyminen voi vaihdella yksilöiden välillä paljonkin. (Halme & Vataja 2011, 101.) Asenteet ja arvot voivat vaihdella myös perheen sisällä. Vanhemmat voivat suhtautua johonkin väestöryhmään hyvinkin kielteisesti, mutta lapsi ei tätä välttämättä täysin hahmota ja hänen paras ystävänsä päiväkodissa voi kuulua ryhmään, jota muu perhe ei suvaitse. Vaikka kodin asenteita ei voi muuttaa, tulee kotona opittujen negatiivisten asenteiden ilmentämiseen päiväkodissa puuttua. (Mohamed 2021.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) suvaitsevaisuuskasvatusta ei terminä käytetä, vaan siihen sisältyviä teemoja käsitellään mm. yhdenvertaisuuden, tasa-arvon, kulttuurisen moninaisuuden ja kielitietoisuuden termien kautta. Varhaiskasvattajana suvaitsevaisuutta ja tasa-arvoa voi käytännössä edistää tuomalla näkyviin muiden kulttuurien tärkeitä juhlia suomalaisten juhlapyhien rinnalla ja huomioimalla kaikenlaisen moninaisuuden leluja ja kirjoja valitessa (Suutari 2020). Moninaisuutta voi tuoda näkyväksi myös julisteiden ja karttojen tutkimisen avulla tai opettelemalla lauluja tai tervehdyksiä eri kielillä (Malinen 2019, 49). Varhaiskasvattajien tulee ymmärtää oma asemansa kasvatusalan ammattilaisina suhteessa suvaitsevaisuuden edistämiseen. Ammattilaisilla ei aina ole riittävästi tietoa moninaisuuden kohtaamisesta tai syrjintään ja häirintään puuttumisesta, joten hallinnon tasolta tulisi lisätä henkilöstön koulutusta ja auttaa heitä ymmärtämään toimintansa merkitystä ja seurauksia. Varhaiskasvatus on lasten oppimispolun ensimmäinen askel ja siellä kohdatuilla asenteilla voi olla kauaskantoisia vaikutuksia. Monet lapset viettävät suuren osan hereilläoloajastaan päiväkodissa, joten sen olisi tärkeää olla yhdenvertainen ja turvallinen oppimisympäristö kaikille. (Mohamed 2021.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimuksen tavoitteet

Tutkimuksen kohteena oli Ilmajoen kunnan varhaiskasvatus. Tutkimuksessa tarkasteltiin Ilmajoen kunnan päiväkotien henkilöstön näkemyksiä siitä, mitä suvaitsevaisuuskasvatuksella tarkoitetaan, toteutuuko se heidän ryhmissään ja päiväkodeissaan tarkoituksenmukaisesti, ja millaisena he kokevat oman kasvatuksellisen roolinsa ammattilaisina yhteiskunnan suvaitsevaisuuden edistäjinä. Tavoitteena oli luoda uutta tietoa suvaitsevaisuuskasvatuksen nykytilasta, sen haasteista ja kehittämismahdollisuuksista. Tutkimuksen avulla tuotetaan selkeää ja kartoittavaa tutkimustietoa siitä, kuinka suvaitsevaisuuskasvatuksen periaatteet Ilmajoen kunnan päiväkotien arjessa vastaavat varhaiskasvatusta määrittävien asiakirjojen vaatimuksia.

Tutkimus on rajattu koskemaan päiväkodeissa 0–5-vuotiaiden lasten kanssa työskenteleviä ammattilaisia, joiden toimintaa ohjaavat varhaiskasvatuslaki ja valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Vaikka esiopetusta järjestetään joidenkin päiväkotien yhteydessä, esiopetus rajataan tutkimuksen ulkopuolelle, sillä sitä määrittävät perusopetuslaki ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, jotka eivät ole yhteneviä vastaavien varhaiskasvatusta säätelevien lakien ja asiakirjojen kanssa.

Tutkimuksessa pyritään vastaamaan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Mitä suvaitsevaisuuskasvatus tarkoittaa varhaiskasvattajien mielestä?
2. Millaista suvaitsevaisuuskasvatusta kasvattajat toteuttavat?
3. Millainen on varhaiskasvattajan rooli lapsen suvaitsevaisuuden edistäjänä?

5.2 Tutkimuksen yhteistyötaho

Yhteistyötahona tutkimuksessa toimi Ilmajoen kunnan varhaiskasvatus. Ilmajoen kunta on noin 12 000 asukkaan kunta Etelä-Pohjanmaalla, 15 minuutin ajomatkan päässä Seinäjoelta. Ilmajoki on asuinkuntana lapsiperheiden suosiossa, ja väestörakenne on muuhun maakuntaan verrattuna nuorta. Ilmajoen kunnan varhaiskasvatus on laadukasta ja turvallista sekä perheiden

erityistarpeet huomioivaa. Asiakastyytyväisyyskyselyssä 94 % huoltajista oli tyytyväisiä Ilmajoen kunnan tarjoamaan varhaiskasvatukseen. (Ilmajoen kunta, [viitattu: 27.2.2021].)

Yhteistyötahon keskeisin rooli tutkimuksen toteuttamisessa, oli aineiston keruun fasilitoiminen. Aineisto kerättiin seitsemästä Ilmajoen kunnan päiväkodista. Opinnäytetyön avulla Ilmajoen kunnan varhaiskasvatuksen johto saa uutta tietoa suvaitsevaisuuskasvatuksen toteuttamisesta kunnan päiväkodeissa.

5.3 Laadullinen ja määrällinen tutkimus

Tutkimus toteutettiin käyttäen sekä laadullisia että määrällisiä tutkimusmenetelmiä. Tutkimusote ja menetelmät tulee valita tutkimuksen tavoitteet mielessä pitäen (Kananen 2017, 33). Koska opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin vastaaminen ja tutkimusongelman ratkaiseminen edellyttävät mahdollisimman syvällisen ja yksilölähtöisen tiedon hankkimista, mutta toisaalta myös kokonaistilanteen kartoittamista, valittiin tähän tutkimukseen laadullinen näkökulma, jonka tukena on käytetty määrällisiä menetelmiä. Tutkimuksen aineiston keruussa on käytetty kyselytutkimusta ja saatua aineistoa on esitetty osittain kuvioiden muodossa. Nämä ovat perinteisesti määrällisessä tutkimuksessa hyödynnettyjä metodeja (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 194). Kyselyn avoimista kysymyksistä saatuja vastauksia on käsitelty sisällönanalyysillä, mikä puolestaan on laadullinen menetelmä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 78).

Laadullinen tutkimus on menetelmäsuuntaus, jota voidaan käyttää, jos tutkittavasta aiheesta ei etukäteen ole tietoa, ilmiöstä halutaan muodostaa syvällinen näkemys, tutkimuksella tähdätään uusien teorioiden luomiseen tai tutkimuksen kohteesta halutaan kattava kuva. (Kananen 2017, 33.) Laadullisessa tutkimuksessa tutkija perehtyy tutkittavaan ilmiöön intensiivisesti tavoitellen kohderyhmälle ominaisia ajatusmalleja, heidän omasta näkökulmastaan (Aaltola & Valli 2018, 66). Tässä tutkimuksessa haluttiin luoda uutta syvällistä tietoa suvaitsevaisuuskasvatuksesta varhaiskasvattajien näkökulmasta. Laadullisen tutkimuksen periaatteiden mukaisesti tutkimusta tehdessä on pyritty saavuttamaan kohderyhmän eli varhaiskasvattajien kokemuksia ja näkemyksiä tutkimuksen aiheesta heidän työskentelyssään.

Laadullinen tutkimus pyrkii tarkastelemaan koettua todellisuutta ja ihmisten asioille määrittämiä merkityksiä (Vilkkä 2015, 75). Tämä näkyy tutkimuksessa siten, että varhaiskasvattajille ei annettu valmista määritelmää suvaitsevaisuuskasvatuksesta, vaan jokainen kasvattaja on kertonut oman näkemyksensä siitä mitä suvaitsevaisuuskasvatus on. Laadullisessa tutkimuksessa

saatu tieto koskee vain suoraan tutkimuksen kohteena ollutta havaintoyksikköä (Kananen 2017, 33). Tämän tutkimuksen tuloksia ei voida siis yleistää koskemaan suomalaista varhaiskasvatusta kokonaisuudessaan, vaan ne pätevät ainoastaan tutkimukseen osallistuneissa Ilmajoen kunnan päiväkodeissa. Vaikka tulokset eivät ole yleistettävissä, saadaan itse kohteesta luotua kattava kuva ja syvälinen ymmärrys (Tuomi & Sarajärvi 2018, 73). Laadullisen tutkimuksen tulee olla myös emansipatorinen. Emansipatorisuus tarkoittaa, että tutkimukseen osallistujia ei käytetä vain tiedonhankinnan välineinä, vaan tutkimukseen osallistumisen tulee lisätä tutkittavien ymmärrystä käsiteltävästä ilmiöstä ja vaikuttaa myönteisesti osallistujien aihetta koskeviin ajattelumalleihin ja toimintatapoihin tulevaisuudessa. (Vilkkä 2015, 80.) Tutkimuksen toivotaan vaikuttavan positiivisesti kasvattajien näkemukseen suvaitsevaisuuskasvatuksesta ja sen tarpeellisuudesta.

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmät ovat sisältäneet sekä laadullisia että määrällisiä elementtejä. Nämä lähtökohdiltaan erilaiset tutkimussuuntaukset voivat parhaimmillaan olla toisiaan tukevia (Hirsjärvi, ym. 2009, 136). Vaikka tämän tutkimuksen pääpaino on ollut kasvattajien yksilöllisten näkemysten saavuttamisessa, edellyttää tutkimuksen tavoitteena oleva kartoittava ote myös määrällisten metodien hyödyntämistä. Määrällisen tutkimusmenetelmän tiedonintressi on laadullisen otteen yksilönäkökulmaan verrattuna objektiivisempi ja numeeriseen tietoon keskittyvämpi. Tämän takia tiukasti määrälliseksi määritellyssä tutkimuksessa olisi ihan teellistä käyttää vain yhtä menetelmää, jotta saatu aineisto olisi mahdollisimman systemaattista. Laadullisessa tutkimuksessa metodeja voi kuitenkin käyttää monipuolisemmin. (Vilkkä 2015, 49.) Koska opinnäytetyö oli pääosin laadullinen, oli siinä mahdollista hyödyntää määrällistä tutkimusotetta laadullista osuutta täydentävänä menetelmänä.

5.4 Kyselytutkimus laadullisessa ja määrällisessä tutkimuksessa

Tutkimuksen aineistonkeruumenetelmäksi valittiin kyselytutkimus, jossa kerätään tietoa kyselylomakkeen avulla. Kyselytutkimus on perinteisesti määrällisen tutkimuksen menetelmä ja sitä käytetään useammin esimerkiksi talous- kuin ihmistieteissä. (Aaltola & Valli 2018, 81). Avoimia kysymyksiä hyödyntämällä kyselytutkimuksella voidaan kuitenkin saavuttaa myös laadullista aineistoa (Hirsjärvi, ym. 2009, 198). Tässä opinnäytetyökyselyssä pääpaino oli avoimissa kysymyksissä, jotta saatiin mahdollisimman paljon aineistoa laadullisesta näkökulmasta. Laadullista aineistoa tukemaan kerättiin myös määrällistä aineistoa suljettujen ja monivalintakysymysten avulla. Strukturoidut kysymykset auttavat pitämään kyselyn tiiviimpänä, mikä parantaa vastausprosenttia (KvantiMOTV 26.8.2012).

Kysely on haastattelun, havainnoinnin ja dokumenttien hyödyntämisen ohella yksi aineistonkeruun perusmenetelmistä. Kyselytutkimuksessa olennaista on sen standardoituus eli vakioiminen, mikä tarkoittaa sitä, että asiat kysytään kaikilta vastaajilta täsmälleen samalla tavalla. (Hirsjärvi, ym. 2009, 192–193.) Kyselytutkimuksessa vastaajat lukevat kirjallisessa muodossa, joko sähköisesti tai paperilla annetut kysymykset ja antavat kysymyksiin kirjalliset vastaukset itsenäisesti. (Vilka 2015, 61.) Opinnäytetyötutkimuksessa vastaajat vastasivat kyselyyn itsenäisesti käyttäen Webropol-palvelua.

Kyselytutkimuksen etuja ovat mm. sen tehokkuus ja mahdollisuus hyvinkin laajan aineiston keräämiseen. Tarkasti rakennetun kyselyn vastauksia on myös helppo myöhemmin analysoida. (Hirsjärvi, ym. 2009, 195–194, 204.) Kyselytutkimuksen käyttö todettiin tässä tutkimuksessa edulliseksi aineistonkeruumenetelmäksi havaintoyksikköjen hajanaisuuden ja etäisyyden takia. Kyselytutkimus soveltuu erinomaisesti myös arkaluontoisten asioiden käsittelemiseen (Vilka 2015, 61). Koska tutkimuksessa käsiteltiin suvaitsevaisuuden teemoja, eivät yleisestä asenneilmapiiristä poikkeavat näkemykset välttämättä olisi tulleet esille esimerkiksi kasvokkaisessa haastattelutilanteessa. Kyselytutkimuksen tarjoama anonyymius ja vastausrauha edesauttavat kaikenlaisten näkemysten tietoon tulemista.

Merkittävimpinä heikkouksina kyselytutkimuksessa voidaan pitää alhaista vastausprosenttia, vastaajien mahdollista kielteistä suhtautumista kyselyyn sekä lomakkeen riittämätöntä selkeyttä vastaajalle. Näihin asioihin liittyviä haasteita voidaan ehkäistä suunnittelemalla kyselylomake huolellisesti, liittämällä mukaan saatekirje, sekä kohdentamalla kysely jollekin erikoisryhmälle. (Hirsjärvi, ym. 2009, 195–194, 204.) Opinnäytetyötutkimuksen kyselylomakkeen yhteyteen liitettiin saatekirje, jossa vastaajaa informoitiin tutkimuksesta yleisluontoisesti ja rohkaistiin tätä vastaamaan. Tutkimus myös kohdennettiin erikoisryhmälle eli varhaiskasvatusalan ammattilaisille. Kohdentamisen ansiosta aihe oli jollain tapaa kaikille vastaajille läheinen ja osallistumisen saattoi toivoa olevan mielekästä. Kiinnostunut ja motivoitunut tutkittava vastaa todennäköisemmin luotettavasti, mikä on tutkimukselle eduksi (Vehkalahti 2019, 47–48).

5.5 Kyselylomakkeen laatiminen

Vaikka kyselyn aihe on yksi olennaisimmista motivoivista tekijöistä kyselyyn vastaamisessa, voidaan myös kyselylomakkeen huolellisella suunnittelulla vaikuttaa vastaamiseen. Siksi lomakkeen suunnittelu on olennainen osa tutkimuksen onnistumista, eikä sitä tule tehdä hätiköiden. (Hirsjärvi, ym. 2009, 198.) Lomakkeen tarkalla suunnittelulla on merkittävä rooli myös

siksi, että vastaajan täyttäessä lomakkeen itsenäisesti, ei kysymyksiä tai vastauksia ole mahdollista myöhemmin korjata (Vehkalahti 2019, 20, 24–25). Lomaketta ja kysymyksiä suunniteltaessa tulee kiinnittää huomiota valideuteen ja reliabiliteettiin, eli toisin sanoen pätevyyteen ja luotettavuuteen (Vehkalahti 2019, 40–41). Lomakkeella käsiteltävät asiat valittiin siten, että ne ovat tutkimuksen kannalta merkityksellisiä ja tarpeeksi tarkasti mitattuja, jotta tutkimuksen tulokset olisivat luotettavia. Kyselylomakkeen kysymykset valikoituivat tutkimuskysymysten ja teoreettisen viitekehyksen teemojen mukaisesti, jotta saatavat vastaukset palvelisivat tutkimuksen tavoitteita. Näiden kysymysten luonnetta ja toivottuja vastaustyyliä pohtimalla valittiin kullekin kysymykselle relevantti asettelu ja sopiva kysymystyyppi.

Kyselyssä oli sekä avoimia, että suljettuja eli strukturoituja kysymyksiä. Strukturoituihin kysymyksiin vastaaminen on suhteellisesti helpompaa, ja niistä saatavaa dataa on helpompi käsitellä, mutta aina vaihtoehtoja ei ole mahdollista ennalta määrittellä tai niitä on liian monia. Tällöin on käytettävä avoimia kysymyksiä. Avoimilla kysymyksillä saadaan kokonaisvaltaisempaa tietoa, jota ei suljettuja kysymyksiä esittämällä välttämättä tulisi esille. (Vehkalahti 2019, 20, 24–25.) Avoimissa kysymyksissä kiinnitettiin huomiota siihen, että kysymyksiin ei saisi vastata vain kyllä tai ei, vaan kysymyksen asettelu vaatii laajempaa vastaustapaa. Vastaamista helpottamaan voidaan myös määrittellä kysymyksissä mainittavia olennaisia termejä. (Vilka 2015, 61, 82–83.)

Laadullisessa tutkimuksessa käsitteiden määrittely voidaan jättää vastaajalle, mutta määrällisiin kysymyksiin vastaamiseksi pitäisi vastaajalla olla jonkinlainen termistö (Hirsjärvi, ym. 2009, 140). Koska kyselyssä on hyödynnetty molempia menetelmäsuuntauksia, on kyselylomake rakennettu siten, että ne avoimet kysymykset, joissa määritellään avaintermiä eli suvaitsevaisuuskasvatusta, ovat kyselyssä ennen suljettuja kysymyksiä, joissa on haluttu saada määrällistä informaatiota. Strukturoiduissa kysymyksissä tulee varmistaa, että vaihtoehtoiset vastaukset eivät sisällä päällekkäisyyksiä (Vehkalahti 2019, 20, 24–25). Tämä on varmistettu suljettujen kysymyksiä vastaavien vaihtoehtojen valitsemisessa, sekä positiokysymyksiä käyttämällä. Positiokysymyksissä vastaajalle esitetään vastakohtapareja ja tämä saa valita mihin kohtaan näiden vastakohtien välillä asettuu (Webropol 2.0 käyttöopas 15.11.2016).

Kyselylomakkeen ensimmäinen versio testattiin ja siitä kerättiin palautetta. Testiryhmään kuului kasvatustieteiden opiskelijoita sekä ammattilainen, kuin myös henkilöitä, joilla ei ole kosketuspintaa kasvatustieteiden alaan. Näin varmistettiin, että kysely on saavutettava, eikä vastaaminen jää kiinni käsitteiden vieraudesta tai muusta syystä. Tämän jälkeen kyselyä muokattiin saadun

palautteen perusteella ymmärrettävämmäksi ja johdonmukaisemmaksi. Uusi versio testattiin samalla testiryhmällä, minkä jälkeen se hyväksyttiin lopullisesti käytettäväksi kyselylomakkeeksi. Myös saatekirje liitettiin osaksi kyselylomaketta. (Liite 1.)

5.6 Aineiston keruu ja analyysi

Aineisto kerättiin kyselytutkimuksena, jonka alustana käytettiin sähköistä kyselyjärjestelmä Webropolia. Kyselyn aukioloajaksi määriteltiin alustavasti 22.2.-7.3.2021. Kyselylinkki toimitettiin yhteistyötahon määrittelemille yhteyshenkilöille, jotka lähettivät sen edelleen valittujen yhteistyöpäiväkotien koko henkilöstöille. Tutkimuksen perusjoukkona on siis Ilmajoen kunnan päiväkotien 0–5-vuotiaiden kanssa työskentelevä henkilöstö ja otoksena ne kasvattajat, jotka vastasivat kyselyyn. Puolessa välissä kyselyn aukioloaikaa aiempaa viestintäketjua hyödyntäen lähetettiin kyselystä muistutusviesti. Alkuperäisen aukioloajan päättyessä kyselyyn oli saatu vasta viisi vastausta, joten aikaa jatkettiin yhdellä viikolla. Tässä vaiheessa kyselyyn vastaamisesta mainittiin vielä erikseen yhteistyötahon esimiestasolla, jotta he voisivat kannustaa henkilöstöä vastaamaan. Lisäviikon jälkeen vastauksia oli kertynyt yhteensä neljätoista, mikä todettiin riittäväksi, ja kysely suljettiin 14.3.2021.

Laadullisen tutkimuksen analyysissä aineistoa käsitellään usein kokonaisuutena. Siinä ei pyritä tekemään eroa yksittäisten havaintoyksikköjen välille tai luomaan tilastollisia merkityksiä. (Alasuutari 2011, 31.) Tutkimukseen kerättyä aineistoa ei käsitelty ainoastaan yksittäisiin kysymyksiin saatuja vastauksia vertaillen ja analysoiden, vaan jokaisen vastaajan vastauslomaketta ja jokaiseen yksittäiseen kysymykseen saatuja vastauksia käsiteltiin myös kokonaisuuksina. Aineistosta poimittujen lainauksien yhteydessä vastaajat on kerrottu numeroiden, jotta tuloksissa havainnollistuu mitkä vastauksista ovat saman vastaajan antamia.

Laadullisten aineistojen analyysi on syklinen prosessi, joka kulkee läpi koko tutkimusprosessin ja ohjaa sen etenemistä. Ennalta ei voi tarkasti määrittää, kuinka paljon on riittävästi aineistoa, tai millaista aineistoa tullaan saaman. Aineistoa tulee analysoida jo keräämisvaiheessa ja saatavan aineiston jatkuva analyysi kertoo, milloin on saatu tarpeeksi aineistoa tutkimusongelman ratkaisemiseksi. (Kananen 2017, 25.) Saturaatio on hyvä merkki otannan riittävyydelle. Tällä tarkoitetaan sitä pistettä, jossa aineisto alkaa selkeästi toistaa itseään. Vaikka kaksi ensimmäistä vastaajaa sattumalta vastaisivat samankaltaisesti, ei tällöin vielä voi olettaa aineiston saavuttaneen saturaatiopistettä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 74.) Aineistoa kerätessä aineiston riittävän laajuuden saavuttamista arvioitiin ja vastausaikaa pidennettiin, kun tämä havaittiin

tarpeelliseksi. Lisäviikon aikana aineiston kertymistä seurattiin ja viikon tullessa täyteen määrä todettiin riittäväksi ja aineiston keruu lopetettiin.

Kyselytutkimuksella saatavaa aineistoa on tarkasteltu sekä laadullisesta, että määrällisestä näkökulmasta. Avoimista kysymyksistä saatavan sanallisen aineiston analysoinnissa laadulliset menetelmät ovat usein mielekkäämpiä, mutta tuloksia on mahdollista esittää myös määrällisin menetelmin. (Vehkalahti 2019, 13.) Kyselystä saatua määrällistä dataa on käsitelty taulukoimalla ja taulukot on avattu sanallisesti. Laadullinen aineisto taas käsiteltiin sisällönanalyysillä. Sisällönanalyysi on monipuolinen laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmä, johon muidenkin laadullisten analyysimenetelmien voidaan katsoa perustuvan. Sisällönanalyysi voi olla aineisto- tai teorialähtöistä. Aineistolähtöisessä analyysissä aikaisemmat teoriat eivät vaikuta analyysin toteuttamiseen. Aineistolähtöisyydellä tähdätäänkin usein uusien teorioiden muodostamiseen tutkimusaineiston pohjalta. Teorialähtöisessä analyysissä tutkimus nojaa vahvasti aiempaan teoriaan, joka määrittää tutkimuksessa käytettävät käsitteet. Tällöin tutkimuksella pyritään usein vahvistamaan aiempaa tietoa tai teoretisoitua hypoteesia. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 78–82.) Tässä tutkimuksessa on käytetty teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä, joka on tietyllä tapaa edellä mainittujen analyysitapojen välimuoto. Kuten teorialähtöisessäkin analyysissä, muodostetaan tässäkin ensin tutkimuksen teoreettinen perusta, johon analyysi voi kytkeytyä tai tukeutua. Vaikka aikaisempi tieto ohjaa analyysiä ei analyysi suoraan pohjautu teoriaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 81.) Opinnäytetyössä on edetty siten, että ensin on muodostettu tutkimuksen teoriaosuus, joka on muodostanut viitekehyksen empiirisen tiedon keräämiselle ja aineiston analyysille.

Sisällönanalyysin avulla etsitään aineistosta eroja ja yhteneväisyyksiä, ja aineistoa käsitellään eritellen ja tiivistäen (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Sisällönanalyysi alkaa tutkimuksen kannalta epäolennaisen aineiston osuuden karsimisella, eli aineiston pelkistämällä. Tämän jälkeen pelkistetty aineisto ryhmitellään ja edelleen käsitteellistetään aineistoa kuvaavilla yläkäsitteillä. Sisällönanalyysissä aineisto jakautuu hierarkkisesti pelkistettyjen ilmausten pohjalta muodostettuihin alaluokkiin, näistä edelleen yläluokkiin ja lopulta yhteen pääluokkaan. (Vilkka 2015, 105, 109.) Näin muodostettiin aineiston avulla tiivis ja selkeä kuva tutkittavasta asiasta eli siitä, millaista suvaitsevaisuuskasvatus Ilmajoen kunnan päiväkodeissa henkilöstön näkökulmasta on.

Sisällönanalyysi aloitettiin jaotteleamalla aineistoa. Kunkin vastaajan vastauksia tarkasteltiin kokonaisuudessaan, samoin kuin kaikkien vastaajien vastauksia jokaisessa yksittäisessä

kysymyksessäkkin. Näin saatiin eroteltua aineistosta tutkimuksen kannalta epäolennainen materiaali. Jäljelle jääneestä aineistosta muodostettiin pelkistettyjä ilmauksia, joita ryhmittelemällä tutkimuskysymyksiin peilaten muodostettiin kuusi teemaa, joiden alle aineisto jaoteltiin. Sisällönanalyysin teemoiksi muodostuivat: varhaiskasvattajien näkemykset siitä, mitä suvaitsevaisuuskasvatus on, suvaitsevaisuuskasvatuksen muodostavat asiat, suvaitsevaisuuskasvatuksen menetelmät, suvaitsevaisuuskasvatuksen kehittämismahdollisuudet, suvaitsevaisuuskasvatuksen haasteet ja varhaiskasvattajan rooli suvaitsevaisuuden edistämisessä. Näiden teemojen muodostamisen jälkeen pelkistettyjä ilmauksia koottiin alaluokkiin ja niitä edelleen yläluokkiin. Lopulta muodostettiin koko teemaa koskeva pääluokka, joka tiivistä kyseisen teeman sisällön.

Taulukko 1. Esimerkki sisällönanalyseistä.

Pelkistetyt käsitteet	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Johtajat toisivat varhaiskasvatuksen henkilökunnalle konkreettisia oppivälineitä suvaitsevuuteen	Toiminnan kehittämiseen kaivataan tukea ja konkreettisia välineitä	Esimiesten rooli toiminnan kehittämisessä	Suvaitsevaisuuskasvatusta voisi kehittää sekä yksilö, että yksikkö tasolla
Voisi paneutua aktiivisemmin ja tietoisemmin, vaikka omassa yksikössä ei tällä hetkellä vähemmistöjen edustajia	Suvaitsevaisuutta käsiteltäisiin, vaikka ryhmässä olisi vain valtaväestöön kuuluvia lapsia	Suvaitsevaisuuskasvatus kiinteäksi osaksi toimintaan, ei vain ns. erityistoi- menpiteenä	
Uuden oppiminen laajentaisi omaa näkemystä ja ymmärrystä ja tukisi omassa työssä ko. asioiden käsittelyä	Oman ymmärryksen vahvistaminen auttaa kehittämään toimintaa	Henkilökunnan koulutus	
Aiheeseen paremmin tutustuminen	Oman osaamisen syventäminen	Tiedon hankkiminen	
Keskustella asiasta enemmän	Aiheesta aktiivisesti puhuminen tuo sen luontevaksi osaksi arkea	Dialogisuuden lisääminen	

Taulukossa on esimerkki saadun aineiston käsittelemisestä sisällönanalyysillä. Tässä esimerkitaulukossa on käsitelty suvaitsevaisuuskasvatuksen kehittämismahdollisuudet teeman alle sijoittuvaa aineistoa. Tämä ja muiden teemojen vastaavat sisällönanalyysit ovat liitteenä työn lopussa (Liite 2).

5.7 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksia säädellään laeilla, mutta lisäksi on olemassa hyvän tieteellisen käytännön ohjeistus. Hyvän tieteellisen käytännön mukaan lähdeaineistoa käsitellään ja siihen viitataan asianmukaisesti ja aineiston keruussa noudatetaan eettisesti kestäviä menetelmiä (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012). Tutkimuksessa lähdeaineistoon on viitattu asianmukaisesti ja aiempaan kirjallisuuteen perustuvat osiot on selkeästi eritelty tutkijan omasta tekstistä. Kerättäviä aineistoja tulee säilyttää osallistujien yksityisyydensuoja huomioiden (Kananen 2017, 189). Tutkimusta varten kerättävää aineistoa on säilytetty ja käsitelty vain henkilökohtaisella salanasuojatulla tietokoneellani, johon muilla henkilöillä ei ole ollut pääsyä. Tutkimuksen valmistuttua aineistot tuhotaan asianmukaisesti. Tutkimus tehtiin anonymisti, mutta siinä kerättiin muuta taustatietoa vastaajista, kuten ikä, sukupuoli ja koulutustausta, joten osallistujien yksityisyydensuojasta on huolehdittava. Kyselylomakkeen yhteyteen liitettiin tietosuojaseloste, johon vastaajat saivat tutustua ja jonka he vastaamalla hyväksyivät.

Kun tutkimuksen kohteena on ihmiset, on eettistä kertoa tutkimukseen osallistuville, mitä tutkimus koskee, ja miksi heiltä kerätään tietoa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 64). Tutkittavia on informoitu tutkimuksesta kyselylomakkeen yhteyteen liitettyllä saatekirjeellä, jossa kerrottiin tutkimuksen tarkoituksesta ja menetelmistä pääpiirteittäin, sekä kuvattiin osallistujien roolia tutkimuksessa (Liite 1). Kananen (2017, 192) mukaan tutkittavia on myös kohdeltava kunnioittaen, ja heille tulee antaa tutkijan yhteystiedot, jotta he voivat tarvittaessa olla yhteydessä tutkijaan. Kyselylomakkeen yhteydessä olevassa saatekirjeessä on kerrottu, että vastaaminen on täysin vapaaehtoista, eikä siihen voi ketään mistään syystä painostaa. Myös tutkijan yhteystiedot on liitetty mukaan saatekirjeeseen, jotta tutkittava on voinut halutessaan esimerkiksi perua suostumuksensa tutkimukseen osallistumiseen.

Koska tutkimus liittyy olennaisesti vähemmistöihin, on tutkimuksen eettisyyttä huomioitu myös siten, että vähemmistöjä on pyritty osallistamaan tutkimuksen tekemisessä. Lähteitä valittaessa on pyritty huomioimaan, että mukana olisi myös vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden tuottamaa tai suosittamaa kirjallisuutta. Lisäksi tutkimusta varten on hankittu henkilökohtaisia tiedonantaja, jotta vähemmistöjen ääni pääsisi mahdollisimman hyvin kuuluville.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen luotettavuus ei kärsi tutkittavien vastaamattomuuden takia, sillä tutkimuksessa ei pyritä yleistämään saatuja tuloksia, vaan saamaan syvällistä tietoa tutkimuksen kohteilta. Samasta syystä myöskään aineiston laajuus tai suppeus eivät vaikuta tutkimuksen luotettavuuteen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 64, 73.) Laadullisessa tutkimuksessa

tutkimustilanteet voivat olla ainutlaatuisia, jolloin luotettavuutta ei voida tilastollisen tutkimuksen tavoin arvioida tulosten toistettavuuden perusteella. Usein laadullisen tutkimuksen luotettavuudessa onkin kyse tutkijan kuvailun tarkkuudesta ja paikkansapitävyydestä. (Hirsjärvi, ym. 2009, 232.) Aineistoista tehtävät tulkinnat on pyritty perustelevaan teoriaa sivuten, jotta niitä voidaan pitää luotettavina, eikä esimerkiksi tutkijan henkilökohtaisiin näkemyksiin perustuvana.

Tutkijan tulee olla rehellinen, objektiivinen ja käyttää aiempia tutkimuksia kunnioittavasti niihin asianmukaisesti työssään viitaten. Tutkimuksen tulee olla läpinäkyvää ja tulosten avoimia, kuitenkin yksityisyyden suojaa kunnioittaen. (Kananen 2017, 190.) Tutkimus on toteutettu kokonaisuudessaan neutraalia asialinjaa noudattaen. Kaikkea kerättyä aineistoa, joka oli tutkimuksen kannalta relevanttia, on käsitelty tasapuolisesti, eikä esimerkiksi yleisestä ilmapiiristä poikkeavia mielipiteitä ja vastauksia ole jätetty huomioimatta. Lähteitä valikoidessa on pitäydettävä luotettavissa aineistoissa ja vältettävä asenteellisia kirjoituksia, joilla ei ole vaadittavaa faktapohjaa (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Koko tutkimuksen ajan käytettävää kirjallisuutta sekä aineiston keräämiseen ja analysointiin käytettäviä menetelmiä on tarkasteltu kriittisesti, sillä tutkimuksen aihe on sellainen, josta löytyy paljon mielipiteisiin pohjautuvaa materiaalia, jolla ei ole lainkaan tieteellistä perustaa. Tutkimus julkaistaan valmistumisen jälkeen yleisesti saataville Theseus-tietokantaan.

6 TULOKSET

Tuloksissa käsitellään kyselyyn tulleita vastauksia tutkimuskysymyksiensä kannalta merkityksellisiltä osin. Tulososiossa kuvataan mitä suvaitsevaisuuskasvatus varhaiskasvattajien mielestä tarkoittaa ja millaisista asioista se heidän mielestään koostuu, millaista suvaitsevaisuuskasvatusta he toteuttavat (nykytila, haasteet, kehittämistarpeet) ja millaisena nähdään varhaiskasvattajan rooli lapsen suvaitsevaisuuden edistäjänä.

6.1 Varhaiskasvattajien näkemys siitä, mitä suvaitsevaisuuskasvatus on

Tässä osiossa korostuivat moninaisuuden hyväksyminen ja tasa-arvoisuus. Suvaitsevaisuuskasvatusta pidettiin arvokasvatuksena ja sen koettiin pohjimmiltaan merkitsevän moninaisuuden tiedostamista ja myönteistä suhtautumista kaikenlaisiin ihmisiin. Olennaisena pidettiin myös ihmisten samanarvoisuuden ymmärtämistä ja kaikkien kanssa toimeen tulemistä.

Suvaitsevaisuuskasvatuksessa opetetaan lapsia (ja aikuisia) suvaitsemaan erilaisuutta. Sen ideana on kasvattaa ajattelemaan, että jokainen on yhtä tärkeä ja samanarvoinen, vaikka kaikki olemmekin erilaisia ja ajattelemme eri tavoin. (V12)

Lapsen ohjaamista ja kasvattamista tiedostamaan ja hyväksymään erilaisuutta, monikulttuurisuutta, sekä vammaisuutta. (V5)

Niin varhaiskasvattajan kuin lapsenkin ennakkoluulottomuutta uusien asioiden äärellä pidettiin olennaisena osana suvaitsevaisuuskasvatusta. Rajatuimmillaan suvaitsevaisuuskasvatuksen koettiin olevan eri vähemmistöjen hyväksymiseen ohjaavaa kasvatusta. Joissain vastauksissa ilmeni laajempikin näkökulma siihen, mitä suvaitsevaisuuskasvatus voi pitää sisällään. Ihmisten moninaisuuden hyväksymisen lisäksi lasten kanssa haluttiin opetella kohtaamaan uusia tilanteita.

Harjoitellaan kohtaamaan avoimesti erilaisia tilanteita ja ihmisiä. Ja opetellaan suhtautumaan erilaisuuteen myönteisesti. (V10)

Lapsien luontaisen uteliaisuuden tukeminen ja uuden opetteluun rohkaiseminen olivat vastaa- jien mielestä tärkeitä suvaitsevaisuuskasvatuksen elementtejä. Esiin nousi myös se, että su- vaitsevaisuuskasvatuksen puitteissa olisi hyvä tutustua moninaisuuteen kattavasti, ei vain yk- sittäisiin itselle vieraisiin asioihin perehtyen. Tällä viitattiin siihen, miten päiväkodissa saatetaan usein käsitellä vähemmistöjä ja suvaitsevaisuutta vain niiltä osin kuin ne ryhmää kyseisellä

hetkellä koskettavat. Vaikka on luonnollista, että ryhmässä esillä olevat asiat korostuvat pedagogiikassa, koki osa vastaajista, että suvaitsevaisuuteen olisi tarvetta perehtyä laajemminkin, ryhmän koostumuksesta riippumatta.

On hyvä tietää ja tutustua rohkeasti erilaisiin asioihin, vaikka ei kaikki tuntuisikaan omalta asialta. (V12)

Käsitys suvaitsevaisuudesta vaihteli vastauksissa jonkin verran. Joissain vastauksissa keskityttiin enemmän vähemmistöasioihin, osassa taas oli korostettu lisäksi kaikenlaisen yksilöllisemmänkin moninaisuuden, kuten persoonan ja vaatetuksen hyväksymistä. Vaikka käsitteenä erilaisuus nousi aineistossa vahvasti esille moninaisuuden sijasta, ilmeni vastauksista moninaisuus-termin sisältämä kaikkien ihmisten kunnioittaminen yksilöiden välisistä eroista huolimatta.

Opettelemme hyväksymään, että olemme kaikki erilaisia. joku voi olla eri värinen kuin muut tai että jollakin voi olla punainen haalari, vaikka onkin poika jne. (V2)

Hyväksytään jokainen ihminen omana itsenään (V8)

Riippumatta siitä oliko vastaaja käsitellyt suvaitsevaisuutta vastauksissaan vähemmistöryhmien vai jokaisen ihmisen yksilöllisyyden näkökulmasta, kaikissa vastauksissa näkyi ajatus siitä, että jokaisen lapsen tulee saada olla oma itsensä.

6.2 Millaisena suvaitsevaisuuskasvatus näkyy arjessa?

Avoin keskustelu lasten kanssa koettiin yhdeksi suvaitsevaisuuskasvatuksen tärkeimmäksi tekijäksi. Myös lasten uteliaisuutta uusiin ja itselle vieraisiin asioihin, sekä aikuisten luontevaa suhtautumista tätä uteliaisuutta kohtaan pidettiin suvaitsevaisuuskasvatuksen lähtökohtina. Lapsien uteliaisuutta tuetaan ja siihen rohkaistaan havainnoimalla, tutkimalla ja pohtimalla asioita yhdessä.

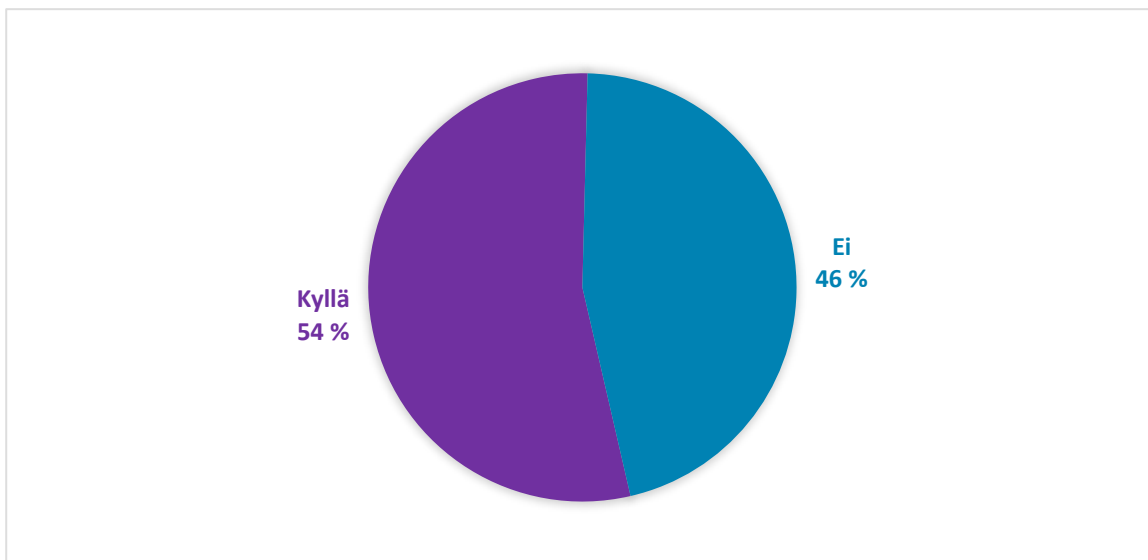
Havaintojen tekemisestä ympäröivästä maailmasta ja niiden pohtimisesta yhdessä aikuisten ja lasten kanssa. Jokaisen mielipide otetaan kunnioittaen huomioon. (V7)

Keskustelemme usein aamupiirin aikana erilaisista asioista, jotka sitten auttavat meitä kohtaamaan erilaisuutta leikeissä ja arjen puuhissa. (V13)

Suvaitsevaisuuskasvatuksen riittävydestä kysyttäessä, vastaukset jakautuivat melko tasaisesti, enemmistön ollessa kuitenkin sitä mieltä, että suvaitsevaisuuskasvatusta on riittävästi (Kuvio 1). Osa vastaajista ei tiennyt muiden ryhmien toimintatavoista, tai oli sitä mieltä, että suvaitsevaisuuskasvatusta ei toteuteta kaikissa ryhmissä samassa laajuudessa.

Ei. Toteutuu uskoakseni vain jossain ryhmässä, missä esim. vammaisuus on läsnä joka päivä. (V5)

Tasaisesta jakaumasta huolimatta enemmistö oli kuitenkin sitä mieltä, että suvaitsevaisuuskasvatus toteutuu riittävässä määrin. Joissain tapauksissa vastaajat kokivat, että omissa suvaitsevaisuuskasvatuksen toimintamalleissa olisi kehitettävää, mutta silti koko työyhteisöä ajatellessa miellettiin suvaitsevaisuuskasvatuksen määrä ja laatu tarpeeksi hyväksi.

Kuvio 1. Vastaajien kokemus suvaitsevaisuuskasvatuksen riittävydestä päiväkodissa

Vaikka muiden ryhmien käytänteistä ei oltukaan aina tietoisia, vastaajat luottivat kollegojensa ammattitaitoon ja kokivat, että jokainen kasvattaja varmasti hoitaa suvaitsevaisuuteen liittyvät kasvatustilanteet parhaan taitonsa mukaan. Myös ryhmien välistä toimintaa pidettiin tärkeänä osana suvaitsevaisuuskasvatuksen toteutumista, sillä tällöin moninaisuus tulee enemmän esille niissäkin ryhmissä, joissa ei ole vähemmistöihin kuuluvia lapsia.

Kyllä. Isossa päiväkodissamme on hyvin erilaisia lapsia, erilaisista lähtökohdista. Lapset leikkivät paljon ulkona ja me aikuiset tuemme yhteisiä leikkejä eri ryhmistä tulevien lasten keskenkin. Asioista keskustellaan avoimesti ja lapsia tuetaan kasvamaan suvaitsevuuuteen. (V13)

Kyllä. Vaikea sanoa koko päiväkodin puolesta, mutta uskon, että ammattitaitoinen henkilökunta osaa asioista keskustella luontevasti. (V7)

Suvaitsevaisuuskasvatuksen mahdollista vähäisyyttä perusteltiin lasten ikäjakaumalla, hyvin homogeenisilla ryhmillä ja oman tiedon puutteella. Jos omassa ryhmässä ei ole vähemmistöön kuuluvia aikuisia tai lapsia, ei suvaitsevaisuuteen liittyviä aiheita ole tullut käsiteltyä niin paljon kuin ryhmissä, joissa vähemmistöt ovat tavalla tai toisella läsnä arjessa.

Ei. Ryhmä koostuu niin pienistä lapsista, että ollaan vielä perusasioiden äärellä. (V8)

Varhaiskasvattajien negatiivinen suhtautuminen joihinkin lapsiin nähdään myös perusteena sille, että suvaitsevaisuuskasvatuksen periaatteet eivät omassa päiväkodissa toteudu. Sanallisesti annettu opetus ja ohjeistus suvaitsevaisista toimintatavoista unohtuvat lapsilta nopeasti, jos aikuinen toimii vastoin niitä oppeja, jotka lapselle on annettu. Suvaitsevaisuuskasvatusta ei siis pidetty vain lasten keskinäisen vuorovaikutuksen ohjaamisena, vaan siihen sisällytettiin suvaitsevaisuuden mallintaminen kaikessa päiväkodin arjen kanssakäymisessä lasten, perheiden ja henkilöstön välillä.

Ei. Äänekkäiden lasten kohdalla näkee usein silmien pyörittelyjä tai nopeita katseita lasta kohde esim. ruokalassa tai pihalla kun huutavat. Ylivilkkäiden lasten kohdalla näkee samaa. (V3)

Enemmistö vastaajista mielsi arjen luonnolliset tilanteet mielekkäimmäksi tavaksi toteuttaa suvaitsevaisuuskasvatusta. Vastaajat kokivat, että tällöin asiat on helpompi ottaa puheeksi ja ne jäävät paremmin lasten mieleen. Tällaiset tilanteet syntyvät usein lapsen ihmetyksestä ja kyselystä, joten pidettiin tärkeänä sitä, että aikuinen selittää asian lapselle heti, kun se tulee puheeksi.

Tämä on se keino millä asiat jäävät parhaiten lapsen mieleen. Lapsen mielenkiinto on mielestäni paras tilanteen synnyttäjä. (V12)

Aikuinen vastaa heti lapsen tarpeisiin. (V13)

Eräs vastaajista perusteli, että lapsen spontaani mielenkiinto ehtii laantua siihen mennessä, kun kasvattaja on suunnitellut lapsen esiin nostamasta aiheesta tuokion. Varsinaista tuokiota ei myöskään välttämättä pidetty tarpeellisena vielä oman ryhmän ikäluokalle.

Aina luonnollisesti esiin nousevissa tilanteissa ei kuitenkaan ole mahdollista käsitellä aihetta riittävästi esimerkiksi ajan puutteen tai siirtymätilanteen tuomien haasteiden takia. Osa vastaajista oli kokenut, että tällöin etukäteen suunnitelluilla tuokioilla suvaitsevaisuuteen liittyvien teemojen käsittely on tuottoisampaa ja kasvattajalla on myös mahdollisuus varmistaa tietonsa sekä osallistaa lapsia.

Joskus hyvät, luontevat tilanteet suvaitsevaisuuskasvatukselle, voivat jäädä käyttämättä, jos ollaan esim. siirtymätilanteessa ja aikataulu ei anna periksi asian käsittelemiselle. Pienten lasten kanssa harvoin toimii se, että jälkikäteen otetaan asia esille. (V7)

Olisi mahdollista antaa oikeaa tietoa ja huomioida mahdol. lapsen osallisuus. (V10)

Vaikka vastaajat kokivat jommankumman vastausvaihtoehdoista mielekkäämmäksi, nostettiin vastauksien perusteluissa esiin se, että molempia tapoja tarvitaan. Kasvattajat pyrkivät tilannekohtaisesti arvioimaan, kumpi toimintatapa on milloinkin toimivin.

Suvaitsevaisuuskasvatuksen menetelmistä useimmin esiin nousivat avoin keskustelu, suvaitsemattomuuteen puuttuminen ja toiminnalliset menetelmät. Kasvattajat olivat hyödyntäneet toiminnassa esimerkiksi satuja, näytelmiä ja pienryhmätoimintaa. Lapsia kuunnellaan ja heitä kannustetaan ilmaisemaan omia ajatuksiaan. Mikäli ryhmässä havaitaan suvaitsemattomuutta, jonka mainittiin ilmenevän esimerkiksi nimittelynä, syrjintänä, kiusaamisena ja haukkumisena, siihen reagoidaan välittömästi.

Jonkin verran käyty läpi mm eri kulttuurien tapoja, leikkejä ja musiikkia kansainvälisyysteemaa käsiteltäessä. Toki voisi olla laajempaakin ja käsitellä muitakin aiheita. (V10)

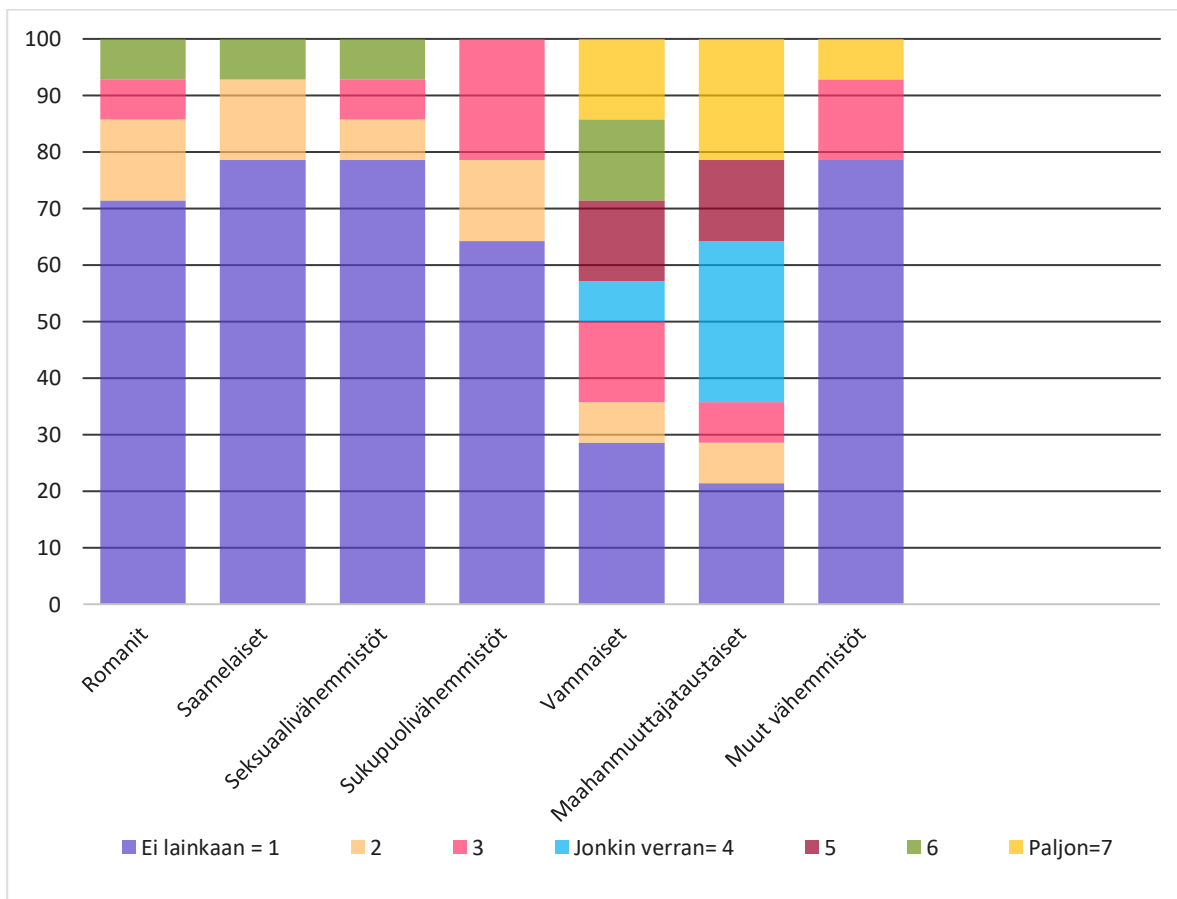
Päivän arjessa puututaan esim. kiusaamiseen, nimittelyyn tai haukkumiseen. Kulttuurit ja erilaisuuden huomiointi, esim. ihonväri, pyörätuoli jne. Keskustellaan lapsen ikätason huomioiden. (V11)

Lasten, ja aikuistenkin, moninaisuutta kerrottiin huomioitavan arjessa monin eri tavoin. Jos ryhmässä on kaksikielisiä lapsia, huomioidaan tämä esimerkiksi onnittelulauluja lauletaessa. Ruokailutilanteissa mahdollistetaan kunkin vakaumuksen mukainen ruokavalio. Myös perhe-taustan huomioimista pidetään tärkeänä. Avioero- tai uusperheiden kanssa työskennellessä

täytyy varmistaa, että kaikkia osapuolia tiedotetaan lapsen asioista ja päiväkodin toiminnasta asianmukaisesti.

Suvaitsevuuskasvatusta toteutamme näytelmien, satujen, leikkien ja pienryhmätoiminnan avulla. (V13)

Yksittäisiin vähemmistöryhmiin tutustuminen on vastausten mukaan päiväkodeissa vähäisempää. Vammaisuuteen ja maahanmuuttajiin liittyviä teemoja on käsitelty eniten. Näitä kahta lukuun ottamatta yksittäisiin vähemmistöryhmiin tutustumisesta on annettu selkeästi eniten ”ei lainkaan”-vastauksia. (Kuvio 2.)

Kuvio 2. Yksittäisten vähemmistöryhmien käsitteleminen päiväkodeissa

Muut vähemmistöt osiossa selitteeksi annettiin eri uskontokuntien käsittelyä. Kyselyn muiden kysymyksen vastauksista selvisi kuitenkin, että myös eri kielellisiä vähemmistöjä on huomioitu. Keskimäärin kaikista vähiten on perehdytty saamelaisuuteen. Vastauksista ilmenee, että monissa ryhmissä vähemmistöihin liittyviä aiheita käsitellään sitten, kun ne ovat ryhmän kannalta

ajankohtaisia. Jonkin verran on tutustuttu kuitenkin ryhmällekkin kaukaisemman tuntuisiin vähemmistöihin, esimerkiksi teemapäivien ja kirjallisuuden kautta.

Joskus järjestetään esim. saamelaisuuteen liittyvää ohjelmaa. Tutkitaan heidän kulttuuriaan. (V4)

Teemoja käsitellään aina ns. tarpeen mukaan. Mutta ei muuten sen kummemmin. Esim. romanit, seksuaalivähemmistöistä puhutaan sitten, jos se on jotenkin meidän ryhmässämme ajankohtaista. (V2)

Haasteeksi suvaitsevaisuuden edistämässä koetaan etenkin ristiriidat kodin ja päiväkodin välisissä kasvatusarvoissa sekä ihmisten tietämättömyys. Myös ajanpuute, resurssien vähäisyys ja lasten ikä olivat asioita, jotka vastausten mukaan vaikeuttivat suvaitsevaisuuskasvatuksen toteuttamista. Vastauksissa ilmeni myös se, että kaikki eivät pidä samoja asioita haasteellisina ja jotkut kasvattajat eivät koe haasteita olevan lainkaan.

[Haasteena on] se että mitä kotona opetetaan vs päiväkodissa (V1)

Koska suvaitsevaisuuskasvatusta pidetään tärkeänä, mutta käytännön toteuttamisessa ilmenee toisinaan puutteita, ilmenee vastauksista myös halu saada koulutusta aiheesta. Erilaiselle koulutukselle oltiin hyvin avoimia, mutta erityisesti toivottiin käytännön tapoja suvaitsevaisuuskasvatuksen toteuttamiseen.

6.3 Näkemykset varhaiskasvattajan roolista suvaitsevaisuuden edistäjänä

Varhaiskasvattajan roolia pidettiin merkityksellisenä. Oma esimerkki suvaitsevaisesta käytöksestä on monen mielestä olennainen. Aikuisen luonteva suhtautuminen muihin aikuisiin ja lapsiin antaa lapsille mallin muiden kohtelusta. Varhaiskasvattajan rooliksi mielletään myös suvaitsevaisuutta tukevien arvojen välittäminen lapsille. Vaikka vastauksissa nousi esiin myös kokemus hyvin neutraalista roolista, olivat vastaajat pääasiassa sitä mieltä, että oma rooli on tärkeä tai erittäin tärkeä. Itse suvaitsevaisuuskasvatusta kaikki vastaajat pitivät melko tai erittäin tärkeänä osana varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Rooli on merkittävä. Samoin rooli on merkittävä jo siinä, miten työntekijä kohtaa työssään erilaisuutta ja lasten vanhempien ja työkavereiden erilaisia näkökulmia. Kohtaako hän toisen arjessa arvostaen vai vähätellen. (V12)

Soveliaan käytöksen ja kohtaamisen mallin lisäksi kasvattajan esimerkin antamiseen luettiin myös luontevuus moninaisuuden kohtaamisessa. Tällä tarkoitettiin, että moninaisuutta ja sen huomioimista ei tulisi kohdella outona ja normaalista poikkeavana asiana, vaan kasvattajan toiminnassa moninaisuuden huomioimisen tulisi olla tavanomainen käytänne, joka näkyisi lapsille yhtä normaalina asiana kuin esimerkiksi säänmukaisen vaatetuksen valitseminen.

Varhaiskasvattaja omalla esimerkillään, puheillaan, eleillään ja ilmeillään antaa mallia lapsille siitä, kuinka erilaisuuteen suhtaudutaan. Tilanteissa toimitaan luontevasti. (V7)

Varhaiskasvattajan merkitystä moninaisuutta kunnioittavan ilmapiirin luomisessa tuotiin vastauksissa esiin eri tavoilla. Vastaajien mukaan kasvattaja pystyy toiminnallaan sekä tukahduttamaan ryhmän moninaisuuden että tuomaan sen esille myönteisesti. Vastaajat kokivat voidensa vaikuttaa kunnioittavan ilmapiirin syntymiseen antamalla moninaisuudelle tilaa ja tuomalla sitä positiivisella asenteella luonnolliseksi osaksi ryhmän arkea.

[Varhaiskasvattajan tehtävä on] tuoda asia myönteisesti esille (V1)

Moninaisuuden myönteistä esille tuomista toteutettiin käytännön tasolla aktiivisilla keinoilla, kuten nostamalla esille ryhmässä esiintyvää kaksikielisyyttä, kulttuurillista moninaisuutta tai muuta taustaa sekä passiivisemmin esimerkiksi käyttämällä ryhmän tiloissa julisteita, joissa näkyy monenlaisia ihmisiä. Lapsien koettiin suhtautuvan näihin toimintatapoihin positiivisesti.

Kasvattajien rooli suvaitsevaisuuden edistäjänä näkyy vastausten mukaan myös kehittämissä. Vaikka suvaitsevaisuuteen tähtäävää toimintaa toteutetaan vastausten perusteella esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan, toivottiin oman työn tueksi käytännönläheisempää materiaalia. Tässä nostettiin esiin myös esimiesten merkitystä.

Johtajat toisivat varhaiskasvatuksen henkilökunnalle konkreettisia oppivälineitä suvaitsevuuteen (V3)

Virallisen koulutuksen ja esimiestasolta annettavien suuntaviivojen lisäksi varhaiskasvattajat kokivat, että voisivat kehittää suvaitsevaisuuskasvatusta perehtymällä aiheeseen enemmän itsenäisesti. Oman tietämyksen, ymmärryksen ja osaamisen syventämistä pidettiin tärkeänä ja halukkuus sekä motivaatio oman ammattitaidon kehittämiseen näkyivät vastauksissa.

Erityisesti yksittäisten vähemmistöryhmien kattavampaan käsittelyyn tarvittaisiin vastausten perusteella lisätietoa.

Uuden oppiminen laajentaisi omaa näkemystä ja ymmärrystä ja tukisi omassa työssä ko. asioiden käsittelyä (V7)

Tarkempaa tutustumista aiheeseen pidettiin vastauksissa perusedellytyksenä ja ensimmäisenä askeleena kohti parempaa suvaitsevaisuuskasvatusta. Pelkkä asiasta lukeminen ei kuitenkaan riitä, vaan vastauksissa painotettiin, että aihetta pitäisi pitää aktiivisesti esillä ryhmissä, silloinkin, kun ryhmä koostuu ainoastaan valtaväestöön kuuluvista lapsista.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tuloksissa tutkimusaineistoa on käsitelty monipuolisesti eri näkökulmista tutkimuksen tavoitteiden mukaisesti. Johtopäätöksissä saatuja tuloksia peilataan teoriaan ja tuodaan esille tiivistetyt vastaukset tutkimuskysymyksiin.

Suvaitsevaisuuskasvatuksen peruskäsitys tuntui olevan kaikilla pitkälti sama, ja se heijasteli Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 14) mukaisia syrjimättömyyden, yhdenvertaisuuden ja tasa-arvoisuuden vaatimuksia. Jotkut vastaajat totesivat aiheen olevan kuitenkin itsellä hyvin perustietotasolla tai jollain tavalla etäinen. Monessa vastauksessa kuvattiin suvaitsevaisuutta ja suvaitsevaisuuskasvatusta erilaisuuden ja sen hyväksymisen kautta. Tässä liikutaan suvaitsevaisuuden suhteen sen perustasolla (Huttunen ym. 2005. 62–63). Osittain vastauksissa tuli esiin myös hieman syvällisempi ymmärrys ja solidaarisuus moninaisuuteen suhtautumisessa. Vaikka näkökulmat suvaitsevaisuuskasvatukseen vaihtelivat jonkin verran, kaikki vastaukset läpäisevä teema oli kuitenkin se, että varhaiskasvatuksessa koko henkilöstö tekee töitä sen eteen, että jokainen lapsi saa kasvaa ja kokea arvostusta omana itsenään.

Suvaitsevaisuuskasvatusta pidettiin arvokasvatuksena, jossa varhaiskasvattajat välittävät omia ja demokraattisen yhteiskunnan arvoja lapsille. Halmen ja Vatajan (2011, 97–98) mukaan varhaiskasvattajan on työllään mahdollisuus edistää suvaitsevaisuutta ja oikeudenmukaisuutta. Tämän takia työyhteisön sisällä olisi tärkeää reflektoida suvaitsevaisuuteen ja moninaisuuteen liittyviä teemoja, kuten varhaiskasvatussuunnitelman perusteetkin (2018, 21) jo edellyttävät. Tuloksista ei kuitenkaan noussut esiin, että näihin teemoihin liittyvää toimintakulttuuria olisi työyhteisöissä aktiivisesti refleктоitu, vaan ennemminkin, että kollegoiden oletettiin käsittelevän asiat ryhmiensä sisällä parhaan ammattitaitonsa mukaisesti. Tietyllä tapaa tuloksista oli tulkittavissa, että vaikka osa kasvattajista oli hieman epävarmoja omasta osaamisestaan suvaitsevaisuuskasvatuksen suhteen, muiden kasvattajien taitojen uskottiin kuitenkin olevan riittävällä tasolla laadukkaan suvaitsevaisuuskasvatuksen takaamiseen.

Suvaitsevaisuuskasvatusta toteutettiin arjessa monilla tavoilla. Menetelmistä avoimen keskustelun ohella toiminnalliset menetelmät, kuten näytelmät ja leikit olivat vastausten perusteella suosiossa. Koska moninaisuuden hyväksyminen voi olla lapsille aluksi haastavaa, toiminnalliset menetelmät ovat oivallinen tapa näihin asioihin tutustumiseen, sillä niiden käyttö helpottaa hankalien kokonaisuuksien hahmottamista (Sinivuori & Sinivuori 2007, 87).

Lasten uteliaisuutta ja esiin nostamia kysymyksiä pidettiin tärkeänä mahdollistajana suvaitsevaisuuskasvatuksen toteuttamiselle. Suvaitsevaisuuteen liittyviä teemoja käsitellään ryhmissä usein tarvelähtöisesti. Vaikka Lindonin (2006, 138–139) mukaan aikuiset saattavat kokea lasten vähemmistöihin liittyvät kysymykset vaivaannuttavina, ja niitä saatetaan herkästi väistellä, tuloksista kävi ilmi, että tutkimukseen osallistuneet kasvattajat pitivät näihin kysymyksiin vastaamista tärkeänä, eikä sitä tunnut vieroksuvan. Yhdyn teoriassa ja tuloksissa nousseeseen ajatukseen siitä, että kysymykset, joilla lapsi itse luo tilanteen suvaitsevaisuuskasvatukselle, ovat otollisimpia lapsen oman kiinnostuksen luoman vastaanottavaisuuden ansiosta. Kuten tuloksistakin ilmeni, ovat kasvattajalähtöisesti toteutetut ja etukäteen suunnitellut tuokiot kuitenkin myös tärkeitä, sillä tällöin kasvattajan on etukäteen mahdollista perehtyä aiheeseen, eikä tietämättömyyden aiheuttama epävarmuus heikennä suvaitsevaisuuskasvatuksen laatua (Halme & Vataja 2011, 100). Koska suunnitelluille tuokiollekin on paikkansa, mutta lapsen vastaanottavaisuus ei välttämättä ole tällöin otollisimmillaan, on kasvattajien haasteena lasten mielenkiintoon vastaamisen ja suunnitelmallisen pedagogisen toiminnan välillä tasapainoilu.

Suvaitsevaisuuskasvatuksen riittävydestä mielipiteet jakaantuivat melko tasaisesti, pienen enemmistön ollessa sitä mieltä, että suvaitsevaisuuskasvatus toteutuu nykyiselläänkin riittävässä määrin ja tarpeeksi laadukkaasti. Ne vastaajat, jotka kokivat suvaitsevaisuuskasvatuksen tämänhetkisen tilan riittämättömäksi, perustelivat sen vähäistä määrää omalla tietämättömyydellään aiheesta, lasten iällä ja sillä, että omassa ryhmässä tai päiväkodissa ei ollut vähemmistöjä. Gyekyen ja Lamminmäki-Vartian (2017, 103) mukaan moninaistuvassa yhteiskunnassa varhaiskasvatuksen henkilökunnalta vaaditaan moninaisuuteen liittyvää ammatillista osaamista. Tätä osaamista kartuttamalla on mahdollista taata riittävä suvaitsevaisuuskasvatuksen taso lasten ikäjakauma huomioiden silloinkin, kun oman ryhmän koostumuksessa vähemmistöt eivät olisikaan läsnä. Tutkimukseen osallistuneiden kiinnostus ja vastaanottavaisuus koulutukselle osoittavat, että omaa ammattitaitoa on refleктоitu ja mahdolliset kehittämistarpeet pystytään tunnistamaan ja myöntämään.

Niin Ilmajoen kunnan varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2020, 28) kuin tutkimuksen tuloksissakin nousi esiin, että minkäänlaista kiusaamista, häirintää, syrjintää tai muuta suvaitsemattomuutta ei päiväkodeissa hyväksytä ja näihin puututaan aina niitä huomattaessa. Wahlströmin (1996, 112) mukaan suvaitsevaisuuskasvatukseen sisältyykin olennaisesti suvaitsemattomuuteen puuttuminen. Näin kasvattajat ohjaavat lasta oikeanlaiseen toimintatapaan moninaisuutta kohdattaessa.

Niin ikään Ilmajoen kunnan varhaiskasvatussuunnitelmassa esiin nostettu, sekä Wahlströmin (1996, 112) mainitsema virheellisten tietojen korjaaminen nousivat jollakin tasolla esiin tutkimuksen tuloksissa. Tuloksissa ilmeni kasvattajien halu tarjota lapsille oikeanlaista ja ikätasoista tietoa. Tämä näkyi siinä, että omaa ymmärrystä asiasta haluttiin syventää ja etukäteen suunniteltuja tuokioita pidettiin tärkeinä tiedon oikeellisuuden takaamisessa. Aika ja oman tiedon puute koettiin haasteina suvaitsevaisuuskasvatukselle. Mohamed (2021) nostaa esiin esimiesten roolin koulutuksen mahdollistajana. Myös vastaajat toivoivat esimiesten tarjoavan aiheeseen liittyvää koulutusta, sekä konkreettisia käytännön välineitä, joiden avulla suvaitsevaisuuskasvatuksen laadusta ja riittävydestä huolehtiminen olisi helpompaa. Tutkimuksen tuloksista ilmeni, että moni vastaaja koki oman tiedon suvaitsevaisuuteen liittyvistä asioista olevan vielä perustietotasolla. Koulutukselle oltiin näin ollen myös erittäin avoimia.

Yksilöllisyyden huomiointi koettiin myös tärkeäksi osaksi suvaitsevaisuuskasvatusta. Tämä sisälsi niin lasten kuin heidän perheidensäkin moninaisten taustojen huomioon ottamisen. Yksilöllisyyttä huomioitiin esimerkiksi kulttuuri- ja kielitietoisilla toimintatavoilla, sekä eettiseen taustaan liittyvän ruokailun mahdollistamisena. Tämä aihepiiri on otettu esiin Ilmajoen kunnan varhaiskasvatussuunnitelmassa (2020, 57), joka on todennäköisesti tutkimukseen osallistuneille yksi tutuimmista omaa työtä määrittelevistä asiakirjoista, ja sen vaatimukset suvaitsevaisuuden suhteen toteutuvat päiväkotien arjessa tulosten perusteella hyvin.

Varhaiskasvattajan roolia pidettiin isoilta osin hyvin merkityksellisenä. Se, millaisen esimerkin varhaiskasvattaja antaa moninaisuuden kohtaamisessa, on tärkeä malli lapselle. Luontevaa suhtautumista moninaisuuteen ja kaikenlaisten ihmisten arvokasta ja kunnioittavaa kohtaamista pidettiin tärkeänä. Mohamed (2021) kuvaa, että koska lapsi voi viettää suuren osan heilläoloajastaan päiväkodissa, on luonnollista, että lapsi mallintaa sekä kasvatushenkilökunnan suhtautumista vähemmistöihin ja kasvattajista aistimiaan asenteita. Tämä ajatus on mielestäni tämänkin tutkimuksen valossa perusteltu. Sen lisäksi, että kasvattajat kokivat roolikseen lapsien ohjaamisen suotuisaan keskinäiseen vuorovaikutukseen, pidettiin tärkeänä myös aikuisten kunnioittavaa suhtautumista lapsiin. Tuloksien mukaan käytännön tasolla toteutuvat siis hyvin varhaiskasvatuslain (L 540/2018) ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 20) vaatimukset siitä, että kunnioitus, arvostus ja yhdenvertaisuus kuuluvat kaikille.

Kuten Mohamed (2021) mainitsee, kodin negatiivisia asenteita ei aina voida muuttaa, mutta niitä ei kuitenkaan tarvitse päiväkodissa hyväksyä. Tutkimuksessa tällaiset kodin ja päiväkodin väliset arvoriitit koettiin erityisen haasteellisiksi. Mohamed (2021) pitää näissä tilanteissa

erityisesti valtaväestöön kuuluvien kasvattajien roolia ja oman asemansa tiedostamista tärkeänä. Vähemmistöön kuuluvalla kasvattajalla, johon vanhempi voi suhtautua jo lähtökohtaisesti negatiivisesti, on huomattavasti haastavimmat lähtökohdat tällaisten ristiriitatilanteiden käsittelemiseen. Ruizinkin (2020) mukaan oman aseman ja omien epäoikeudenmukaisia rakenteita ylläpitävien valintojen tunnistaminen ja tunnustaminen ovat tärkeitä asioita yhdenvertaisuuden edistämässä.

Varhaiskasvattajan rooliin nähtiin esimerkin näyttämisen lisäksi kuuluvan moninaisuudelle suotuisan ympäristön ja ilmapiirin luominen. Käytännön tasolla tätä oli toteutettu esimerkiksi siten, että varhaiskasvattajat kannustivat lapsia esimerkiksi ulkoilun aikana ryhmien välisiin vuorovaikutussuhteisiin. Näin laajempi moninaisuuteen tutustuminen mahdollistuu niillekin lapsille, joiden omassa ryhmässä ei ole lainkaan vähemmistöihin kuuluvia henkilöitä. Aitojen vuorovaikutussuhteiden luominen yksilöiden välille on Wahlströminkin (1996, 112) mukaan olennainen osa suvaitsevaisuuskasvatusta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 25) mukaisesti lapsia ohjattiin suhtautumaan myönteisesti moninaiseen ympäristöönsä. Vastauksissa moninaisuuden kunnioittamista ei rajattu ainoastaan vähemmistöihin liittyväksi, vaan kasvattajat kertoivat edistävänsä suvaitsevaisuutta ryhmissään kaikenlaisten yksilöllisten piirteiden hyväksymisellä. Tässä otettiin huomioon myös oman ryhmän kulloisetkin tarpeet. Joissain ryhmissä oli ajankohtaista keskustella eri ihonväreistä, joissakin taas siitä, voivatko pojat käyttää vaaleanpunaisia sukkia.

8 POHDINTA

Opinnäytetyön aihe oli pitkän kypsyttelyn tulosta. Suvaitsevaisuuteen liittyvät teemat ovat olleet hyvän tovin esillä mediassa kansainvälisesti vähemmistöoikeuksien sortamisen ja koronapandemian aiheuttaman eriarvoisuuden vuoksi. Vähemmistöpolitiikka ja yhdenvertaisuuden edistäminen ovat itseäni yleisesti kiinnostavia aiheita, mutta vasta törmätessäni suvaitsevaisuuskasvatuksen termiin, jonka alla kaikki nämä asiat yhdistyivät, syntyi opinnäytetyön aiheesta selkeä näkemys. Aikatauluni opinnäytetyön tekemiselle oli tiivis, mutta kaikki tutkimuksen vaiheet ehdin silti käsittelemään ja sisäistämään syvällisesti. Sujuva yhteistyö ohjaajan ja Ilmajoen kunnan varhaiskasvatuksen kanssa mahdollistivat opinnäytetyöprosessin tehokkaan etenemisen. Koronapandemia loi omat rajoitteensa opinnäytetyön tekemiselle, joten esimerkiksi ryhmien havainnoiminen ei olisi ollut turvallista. Tästä syystä näkökulmaksi valikoituivat henkilökunnan omat kokemukset ja ajatukset suvaitsevaisuuskasvatuksesta, joita kartoitettiin kyselytutkimuksen avulla. Tämä oli myös aikataulun kannalta tehokas ratkaisu, sillä aineisto oli valmiiksi kirjallisessa muodossa.

Lähestyin yhteistyötahoa etsiessäni Ilmajoen kunnan varhaiskasvatusta, sillä koin, että pienempi kunta voisi saada enemmän hyötyä tutkimuksesta. Kyselytutkimukseen osallistui seitsemän Ilmajoen kunnan päiväkotia. Näiden päiväkotien henkilöstöstä kyselylinkin avasi 43 henkilöä, mutta näistä vain 14 lopulta vastasi kyselyyn. Muutama neljästätoista vastanneesta ei ollut vastannut kaikkiin kysymyksiin, mutta myös keskeneräiset vastaukset käsiteltiin siltä osin, mitä lomakkeeseen oli ehditty täyttää. Koska opinnäytetyö toteutettiin pääosin laadullisena tutkimuksena, saattoi avoimien kysymyksien työläys haastaa vastaajien motivaatiota. Kyselyn arvioitu kesto oli myös hieman pitkähkö, mikä saattoi aiheuttaa vastauskatoa. Haastatteleamalla olisi voinut saada vastaajia sitoutettua paremmin, mutta siten ei olisi ollut mahdollista yrittäkään kerätä aineistoa koko kunnan henkilöstöltä, sillä haastatteluaineisto olisi todennäköisesti paisunut kohtuuttoman suureksi. Kyselytutkimuksen eduksi koin myös sen, että vastaajien oli mahdollista pohtia vastauksiaan kaikessa rauhassa, toisin kuin esimerkiksi haastattelutilanteessa, jossa jokin asia ei haastattelutilanteen jännittämisen, tutkijan läsnäolon tai muun syyn takia välttämättä olisi tullut esille. Vastauksissa nousi esiin kuitenkin monipuolisesti eri näkemyksiä, ja tutkimuskysymyksiin löytyi kattavat vastaukset tästäkin aineistosta.

Tutkimustulokset antavat yhteistyötaholle näkemystä henkilökunnan ajatuksista suvaitsevaisuuskasvatuksesta. Tuloksien avulla toimintaa voidaan arvioida ja tehdä mahdollisia kehittämistoimia. Esimerkiksi esiin nousseet koulutustarpeet aiheesta ovat asia, jota työntekijät eivät

välttämättä itse tuo aktiivisesti esiin, mutta monet olisivat sitä tarjottaessa valmiita vastaanottamaan. Monilla kasvattajilla tuntui perustiedot suvaitsevaisuudesta olevan valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tasolla, mutta käytännönläheisempiä ja syvällisempiä ohjeita ja koulutusta kaivattiin jonkin verran. Tässä olisi paikka esimerkiksi alueellisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa konkretisoida valtakunnallisten ohjeistuksien yleismaailmallisempia sisältöjä. Suvaitsevaisuuskasvatus lienee yksi niitä osa-alueita, joita kasvattajat eivät arjessa tietoisesti reflektoi. Koska moninaisuuden hyväksyminen ja kunnioittaminen perustuvat jokaisen omiin arvoihin, voi käsitys suvaitsevaisuudesta ja riittävästä suvaitsevaisuuskasvatuksesta olla vahvasti subjektiivinen. Kasvatustyössä olisi kuitenkin hyvä olla selkeät yhteiset linjaukset, joiden toteutumista on helppo tarkastella objektiivisesti.

Opinnäytetyössäni hyödynsin monipuolisesti ja kattavasti sekä kotimaisia, että kansainvälisiä lähteitä. Kansainväliset aineistot ovat Yhdysvalloista tai Iso-Britanniasta peräisin. Näiden maiden varhaiskasvatus ja lähtökohdat suvaitsevaisuuteen ovat hieman erilaiset kuin Suomen, maiden historian ja kulttuurin takia. Lähteistä löysin kuitenkin paljon myös suomalaiseseen varhaiskasvatukseen rinnastettavissa olevaa materiaalia ja olenkin pyrkinyt tarkastelemaan lähteitä siitä näkökulmasta, ovatko ne sovellettavissa suomalaisen varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin. Lähteitä etsiessä erityisesti tuoreiden kotimaisten lähteiden löytäminen osoittautui hieman työlääksi. Niitä löytyi jonkin verran, mutta jotta teoriasta tuli tarpeeksi monipuolinen ja kattava, on niiden rinnalla hyödynnetty myös hieman vanhempia lähdemateriaaleja, sillä joiltain osin vanhempien lähteiden tekstit ovat olleet hyvinkin ajattomia. Vanhempia lähteitä on luettu tuoreiden rinnalla ja niiden sisältöä on verrattu ajankohtaisiin näkemyksiin aiheista, jotta asiasisällöltään vanhentuneet lähteet on saatu karsittua.

Teoriaosuutta muodostettaessa olin yhteydessä eri vähemmistöjen etuja ajaviin tahoihin, jotta vähemmistöihin oleellisesti liittyvässä tutkimuksessa itse vähemmistöjen ääni tulisi mahdollisimman hyvin huomioiduksi. Valitettavan usein vähemmistötutkimusta tehdään valtaväestön näkökulmasta, joten pidin äärimmäisen tärkeänä, että vähemmistöön edustajia osallistetaan edes jollain tavalla. Näissä keskusteluissa esiin nostettuja materiaaleja on pyritty hyödyntämään mahdollisimman kattavasti. Lisäksi olen hyödyntänyt vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden haastatteluja ja blogikirjoituksia sekä saamiani henkilökohtaisia tiedonantoja. Olen myös pyrkinyt käyttämään kunnioittavaa kieltä ja pyytänyt vähemmistöihin kuuluvia henkilöitä lukemaan tekstiäni ennen sen julkaisemista, jotta pystyin heidän toiveidensa mukaan tarkentamaan joitain tekstiosioita, etteivät ne aiheuttaisi väärinkäsityksiä ja vahvistaisi ennakkoluuloja.

Sosionomin (AMK) osaamisprofiilia on määritelty kompetenssien avulla. Nämä kompetenssit käsittelevät eettisyyttä, asiakastyötä, palvelujärjestelmän tuntemista, kriittistä ja osallistavaa yhteiskuntaosaamista, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatio-osaamista, sekä työyhteisö, johtamis- ja yrittäjyystaitoja. (Arene 2017, 10.) Näitä kompetensseja on vielä erikseen tarkennettu ja eriytetty varhaiskasvatustyötä koskeviksi. Sosionomien varhaiskasvatuksen eettisen osaamisen kompetensseihin kuuluu lasten oikeuksien sopimuksien mukaan toimiminen ja lasten osallisuuden vahvistaminen sekä hyvinvoinnin, huolenpidon ja suojelun edistäminen (Arene 2017, 17). Suvaitsevaisuuskasvatuksella varmistetaan näiden asioiden edistäminen päiväkodissa. Laadukkaalla suvaitsevaisuuskasvatuksella voi kuitenkin olla kauaskantoisempiakin vaikutuksia, sillä lasten kasvaessa suvaitsevaisiksi aikuisiksi ja opettaessaan sisäistämäänsä suvaitsevaisuuden arvoja tuleville sukupolville, koko yhteiskunta muuttuu suvaitsevaisemmaksi.

Arenen (2017, 17) mukaan varhaiskasvatuksen kompetensseihin lukeutuu myös kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen. Varhaiskasvatuksen ammattilaisen on siis pystyttävä tarkastelemaan yhteiskunnallisia epäkohtia ja tiedostettava, että kaikkien lasten ja perheiden lähtökohdat osallisuuteen ja osallistumiseen eivät ole samanlaiset. Uskon, että opinnäytetyöprosessin aikana olen oppinut tärkeitä valmiuksia eriarvoisuuden tunnistamiseen ja sen vähentämiseen työelämässä. Yhteiskunnallinen vaikuttamistyö ei tapahdu ainoastaan suurissa saleissa, vaan varhaiskasvattajan työssä yleisiin asenteisiin ja myönteisen ilmapiirin edistämiseen voi vaikuttaa ruohonjuuritasolla. Lasten ja perheiden kuulluksi tulemisen ja heidän näkemystensä esille tuomisen mahdollistamisen tärkeys ovat selkiytyneet prosessin aikana. Vaikka opintojen aikana esimerkiksi kulttuuri- ja kielitietoisten sekä muutoinkin moninaisuutta kunnioittavien toimintatapojen tärkeys on noussut esille useampaan otteeseen, syveni osaaminen ja ymmärrys näiden asioiden saralta merkittävästi, kun niille sai vankempaa teoriapohjaa ja empiirisen tutkimuksen toteuttamisen mukanaan tuomaa käytännön hahmotusta. Tutkimustyötä tehdessä kehittämisosaaminenkin vahvistui, sillä aineistoa analysoidessa oppi huomamaan, millaiset asiat voivat aiheuttaa kompastuskiviä arjessa ja kuinka näiltä voitaisiin ennakoiden vältyä. Erityisesti selkiytyi se, että vaikka tutkimukseen osallistuneilla oli monella varmasti koulutuksen ja kokemuksen tuomaa vankkaa ammattitaitoa, kaipasivat monet silti tällaisen erityisaihepiirin saralta lisäkoulutusta. Tämä osoittaa koko uran läpi jatkuvan itsensä kehittämisen sekä osaamisen ylläpitämisen ja laajentamisen merkityksen.

Tuloksista näkyy, että vaikka varhaiskasvattajat pitävät suvaitsevaisuuskasvatusta tärkeänä asiana, voi oma tieto ja osaaminen olla suppeahkoa, jolloin arjen toiminnassa aihe voi jäädä

vähemmälle huomiolle, kuin mitä kasvattaja itsekään haluaisi. Monia yleisiäkään vähemmistöjä ei lasten kanssa arjessa välttämättä suoranaisesti käsitellä. Suvaitsevaisuuskasvatuksessa ihmisten moninaisuuden pitäisi olla luonnollinen osa arkea, mikä on mahdotonta, ellei vähemmistöteemoja käsitellä tasapuolisesti kaikissa ryhmissä, huolimatta siitä, kuuluuko ryhmään sillä hetkellä vähemmistöjä.

Kuten jo johdannossa mainitsin, suvaitsevaisuuskasvatusta ei ole suomalaisessa varhaiskasvatuksessa tutkittu kovinkaan laajasti. Vaikka yksittäisten vähemmistöjen aseman tutkiminen institutionaalisessa kasvatusympäristössä on toki tärkeää, olisi mielestäni tämän opinnäytetyön kaltaiselle laajemman näkökulman tutkimukselle yhtä lailla tarvetta. Tämän kartoittavan opinnäytetyötutkimuksen yhteydessä selvisi, että suvaitsevaisuuskasvatuksen toteuttamiseen kaivattaisiin konkreettisia apuvälineitä. Jatkotutkimusta suvaitsevaisuuskasvatuksesta voisi tehdä toiminnallisella otteella. Lasten, huoltajien ja varhaiskasvattajien toiveita ja odotuksia moninaisuuden käsittelemisestä ja suvaitsevaisuudesta voisi selvittää erilaisin menetelmin. Tämän tiedon pohjalta olisi mahdollista luoda jonkinlainen toimintaopas, joka sisältäisi teoriatietoa suvaitsevaisuuskasvatuksesta, sekä välineitä ja toimintamalleja sen käytännössä toteuttamisesta. Erityisesti jatkotutkimuksessa olisi mielestäni hyvä huomioida suvaitsevaisuuskasvatuksen toteuttamista niissä ryhmissä, joissa vähemmistöjen edustajia ei ole, sillä oman tutkimukseni puitteissa selvisi, että tällaisissa ryhmissä suvaitsevaisuuskasvatuksen toteuttaminen on haasteellisinta ja vähäisintä.

Vaikka opinnäytetyöni tulokset koskevat laadullisen tutkimuksen luonteen mukaisesti vain Ilmajoen kunnan yhteistyöpäiväkoteja, on opinnäytetyössä käytettyjä materiaaleja mahdollista hyödyntää varhaiskasvatuksen alalla laajemminkin. Kyselylomakkeen kysymysten avulla voi halutessaan kartoittaa oman päiväkodin suvaitsevaisuuskasvatuksen käytänteitä ja sisällön analyyseista voi poimia käyttöön menetelmiä tai kiinnittää oman ryhmän arjessa huomiota mainittuihin haasteisiin. Toivon, että opinnäytetyöni innoittaa varhaiskasvatuksessa ja sosiaalialalla työskenteleviä refleктоimaan ja kehittämään omia suvaitsevaisuuskasvatukseen liittyviä toimintatapojaan ja ammatillisia valmiuksiaan. Näin voisimme ammattilaisina olla edistämässä sitä, että yhdenvertaisuus, kunnioittava kohtaaminen ja suvaitsevainen kohtelu olisivat tulevaisuudessa normeja, eivätkä etuoikeuksia.

LÄHTEET

- 10 askelta sateenkaariperheen kohtaamiseen: Opas lasten ja perheiden kanssa työskenteleville. 2018. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Sateenkaariperheet ry. [Viitattu: 2.2.2021]. Saatavana: https://sateenkaariperheet.fi/wp-content/uploads/2018/04/10_askelta_WEB.pdf
- Aaltola, J. & Valli, R. 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. [Verkkokirja]. Jyväskylä: PS-kustannus. [Viitattu: 28.1.2021]. Saatavana Ellibs-e-kirjakokoelmasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkiimus 2.0. [Verkkokirja]. Tampere: Vastapaino. [Viitattu: 21.2.2021]. Saatavana Ellibs-e-kirjakokoelmasta. Vaatii käyttöoikeuden
- Arene. 2017. Sosionomi tuottaa hyvinvointia läpi elämänkaaren: Ammattikorkeakoulutus sosiaalialan muutoksen edistäjänä. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 4.1.2021] Saatavana: http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arene_sosionomiselvitys_pitka_raportti_fin.pdf?t=1526901428
- Blomerus, S. 2006. Romanilapsi kotona, päivähoitossa ja koulussa. [Verkkojulkaisu]. Vantaa: Vantaan kaupunki. [Viitattu: 16.2.2021]. Saatavana: <https://docplayer.fi/6456485-Romanilapsi-kotona-paivahoidossa-ja-koulussa.html>
- Boelius, T. 2017. Romanilapset, -nuoret ja -perheet osana LAPE-muutosohjelmaa. [Verkkojulkaisu]. Jyväskylä: Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. [Viitattu: 16.2.2021]. Saatavana: https://koskeverkko.fi/wp-content/uploads/2013/11/LAPE_Romaniselvitys_VALMIS_31.1.2017.pdf
- Botha, M., Hanlon, J. & Williams, G.L. 20.1.2021. Does Language Matter? Identity-First Versus Person-First Language Use in Autism Research: A Response to Vivanti. [Verkkoleh-tiartikkeli]. Journal of Autism and Developmental Disorders 51 (1). (2021). [Viitattu: 7.3.2021]. Saatavana: <https://doi.org/10.1007/s10803-020-04858-w>
- Castaneda, A., Larja, L., Nieminen, T., Jokela, S., Suvisaari, J., Rask, S., Koponen, P. & Koskinen, S. 2015. Ulkomaalaistaustaisten psyykinen hyvinvointi, turvallisuus ja osallisuus: Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi -tutkimus 2014 (UTH). [Verkkojulkaisu]. Tampere: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). [Viitattu: 14.3.2021]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-535-6>
- Eerola-Pennanen, P. 2016. Monikulttuurisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa: E. Hujala & L. Turja (toim.). Varhaiskasvatuksen käsikirja. 3. päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 235–247.
- Eriksson, J. & Suikkanen, J. 2002. Varhaiskasvattaja suvaitsevaisuuskasvattajana. [Verkkojulkaisu]. Pori: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. [Viitattu: 7.1.2021]. Saatavana: <http://docplayer.fi/28558828-Varhaiskasvattaja-suvaitsevaisuuskasvattajana.html>

- Erilaisena arjessa: Selvitys romanien syrjintäkokemuksista. 2014. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Oikeusministeriö. [Viitattu: 14.2.2021]. Saatavana: <https://syrjinta.fi/documents/25249352/34271292/Erilaisena+arjessa+Selvitys+romanien+syrjint%C3%A4kokemuksista.pdf/584516fc-d3a7-4f88-8ecc-c8b2271ebf41/Erilaisena+arjessa+Selvitys+romanien+syrjint%C3%A4kokemuksista.pdf/Erilaisena+arjessa+Selvitys+romanien+syrjint%C3%A4kokemuksista.pdf?version=1.1&t=1600444638764>
- ESOK-verkosto. Ei päiväystä. Käsitteet ja sanastot. [Verkkosivu]. [Viitattu: 17.3.2021]. Saatavana: <http://www.esok.fi/stivisuositus/termit/kasitteet-ja-sanasto#mon>
- Euroopan komissio. 2019. Syrjintä Euroopan unionissa. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu: 29.1.2021]. Saatavana: <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/survey/get-surveydetail/instruments/special/surveyky/2251>
- Gyekye, M. & Lamminmäki-Vartia, S. 2017. Kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoinen näkökulma varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluun. Teoksessa: T. Haapsalo (toim.) Varhaiskasvatus katsomusten keskellä. Helsinki: Lasten keskus, 97–129.
- Halme, K & Vataja, A. 2011. Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus. Hämeenlinna: Tammi.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi
- Honkala, S. & Tuominen, R. 2021. Monenlaista erilaisuutta. [Verkkosivu]. Helsinki: Opetushallitus. [Viitattu: 20.3.2021]. Saatavana: <https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/miina-ja-ville-opettajan-oppaita/miina-ville-ja-vintiot/kappalekohtaiset-18>
- Hujala, A. 2011. Erityistä tukea tarvitseva lapsi on ensisijaisesti lapsi: Lapsen oikeudet osaksi vammaispolitiikkaa. [Verkkajulkaisu]. Jyväskylä: Lapsiasiavaltuutetun toimisto. [Viitattu: 9.2.2021]. Saatavana: <https://lapsiasia.fi/documents/25250457/38754461/Erityistukea+tarvitseva+lapsi+on+ensisijaisesti+lapsi.pdf/44ac796f-27fc-7330-2feb-b5e46951587e/Erityistukea+tarvitseva+lapsi+on+ensisijaisesti+lapsi.pdf?t=1601469200880>
- Humphreys, K., Telzer, E. & Tottenham, N. 2013. Amygdala sensitivity to race is not present in childhood but emerges over adolescence. [Verkkolehtiartikkeli]. Journal of cognitive neuroscience 25 (2), 234–244. [Viitattu: 15.1.2021]. Saatavana: https://doi.org/10.1162/jocn_a_00311
- Huttunen, L., Rastas, A. & Löytty, O. (toim.) 2005. Suomalainen vieraskirja. [Verkkokirja]. Tampere: Vastapaino. [Viitattu: 21.2.2021]. Saatavana Ellibs-e-kirjakokoelmasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Ilmajoen kunnan varhaiskasvatussuunnitelma. 2020. [Verkkajulkaisu]. Ilmajoki: Ilmajoen kunta. [Viitattu: 27.2.2021]. Saatavana: <https://ilmajoki.fi/wp-content/uploads/2020/01/ilmajoki-varhaiskasvatussuunnitelma.pdf>

- Ilmajoen kunta. Ei päiväystä. Ilmajoki. [Verkkosivusto]. [Viitattu: 27.2.2021]. Saatavana: <https://ilmajoki.fi/>
- Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kantola, E. 2013. Suvaitsevaisuuskasvatus varhaiskasvatuksessa. [Verkkojulkaisu]. Kemi: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu: 7.1.2021]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2013112618341>
- Karvinen, M. & Venesmäki, E. 2019. Tilaa moninaisuudelle! [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Oikeusministeriö. [Viitattu: 9.2.2021]. Saatavana: <https://yhdenvertaisuus.fi/documents/5232670/14323821/HLBTI-opas+viranomaisille/9175485d-682f-5b16-674e-4fe407024ade/HLBTI-opas+viranomaisille.pdf>
- Kekäläinen, S. 13.6.2019. Vammaisuus on ominaisuus muiden joukossa. [Blogikirjoitus]. Vamlas. [Viitattu: 10.2.2021] Saatavana: <https://vamlas.fi/vammaisuus-on-ominaisuus-muiden-joukossa/>
- Kelkka, N. 9.2.2015. Saako sanoa vammaiseksi? [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Helsingin yliopisto. [Viitattu: 10.2.2021]. Saatavana: <https://www.helsinki.fi/fi/ajankohtaista/tarpeeksi-terve/saako-sanoa-vammaiseksi>
- Kivijärvi, T. 2016. Maahanmuuttajataustaisen lapsen ja perheen tukeminen. Teoksessa: E. Hujala & L. Turja (toim.). Varhaiskasvatuksen käsikirja. 3. päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus. 248–261.
- Kiviluoma, M., Salmén, J. & Turpeinen, S. 2011. Kehitysvammainen lapsi päivähoidossa: kuvakirja varhaiskasvatuksen käyttöön. [Verkkojulkaisu]. Lappeenranta: Saimaan ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö, sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu: 9.2.2021]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2011122119073>
- Kohti monimuotoisuutta: vähemmistöt, syrjintä ja syrjimättömyys Suomessa. Ei päiväystä. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Suomen punainen risti. [Viitattu: 17.3.2021]. Saatavana: <https://rednet.punainenristi.fi/system/files/page/koulutusmateriaali-SEIS.pdf>
- Koivisto-Baltzar, M. 2021. Lähihoitaja. Puhelinkeskustelu 30.3.2021.
- Kulttuurit ja uskonnot Suomessa. 5.6.2020. [Verkkosivu]. Helsinki: InfoFinland. [Viitattu: 12.2.2021]. Saatavana: <https://www.infofinland.fi/fi/tietoa-suomesta/perustietoa-suomesta/kulttuurit-ja-uskonnot-suomessa>
- Kuosmanen, P. & Jämsä, J. (toim.). 2007. Suomalaiset sateenkaariperheet sosiaali- ja terveyspalveluissa ja koulussa. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Työministeriö. [Viitattu: 2.2.2021]. Saatavana: <https://docplayer.fi/4044-Suomalaiset-sateenkaariperheet-sosiaali-ja-terveyspalveluissa-ja-koulussa-paula-kuosmanen-juha-jamsa-toim.html>

- KvantiMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. 26.8.2012. Kyselylomakkeen laatiminen. [Verkkosivu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. [Viitattu: 23.4.2021]. Saatavana: <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kyselylomake/laatiminen.html>
- L 11.6.1999/731 Suomen perustuslaki
- L 6.6.2003/453 Uskonnonvapauslaki
- L 1325/2014. Yhdenvertaisuuslaki
- L 540/2018. Varhaiskasvatuslaki
- Lehmusvesi, A. (toim.) 2021. Ylen aamu. [TV-ohjelma]. TV 1, 5.2.2021. [Viitattu: 7.2.2021]. Saatavana: <https://areena.yle.fi/1-50655361>
- Lehtonen, J. 2006. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt Suomen kunnissa: Keinoja ja ideoita yhdenvertaisuuden tueksi. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Työministeriö. [Viitattu: 5.2.2021]. Saatavana: http://www.rakennerahastot.fi/vanhat_sivut/rakennerahastot/tiedostot/esr_julkaisut_2000_2006/tutkimukset_ja_selvitykset/09_08-06_seksuaali-ja_sukupuolivahemmistot_suomen_kunnissa_keinoja_ja_ideoita_yhdenvertaisuuden_tueksi.pdf
- Lindon, J. 2006. Equality in early childhood: linking theory and practice. Lontoo: Hodder education.
- Lipasti, L. & Pietiläinen, M. 11.9.2020. Sateenkaariperheiden määrä kasvaa: osa perheistä jää tilastoissa yhä piiloon. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus. [Viitattu: 9.2.2021]. Saatavana: <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2020/sateenkaariperheiden-maara-kasvaa-osa-perheista-jaa-tilastoissa-yha-piiloon/>
- Malinen, H. 2019. Anna lapselle ääni. Kieli- ja kulttuuritietoisuuden voima kasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Mattila, M. 2020. Eriarvoisuuden tila Suomessa 2020. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Kalevi Sorsa Säätiö. [Viitattu: 4.9.2020]. Saatavana: https://sorsafoundation.fi/wp-content/uploads/2020/08/Eriarvoisuus2020_web2.pdf.
- Miksi suvaitsevaisuus on yhteiskunnassa tärkeää? 2021. [Verkkosivu]. Omakotiuusimaa. [Viitattu: 1.3.2021]. Saatavana: <http://omakotiuusimaa.fi/suovaitsevassa-yhteiskunnassa-kai-killi-on-hyva-olla/miksi-suvaitsevaisuus-on-yhteiskunnassa-tarkeaa/>
- Mikä sateenkaariperhe? Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Helsinki: Sateenkaariperheet ry. [Viitattu: 3.2.2021]. Saatavana: <https://sateenkaariperheet.fi/tietoa-ja-koulutusta/mika-sateenkaariperhe/>
- Mohamed, A. Yrittäjä. Qj-Diasporassa. 22.2.2021. [Henkilökohtainen sähköpostikeskustelu]. Vastaanottaja: Outi Mäki-Valkama. [Viitattu: 23.2.2021].

- Oikeusministeriö. Ei päiväystä. Eri väestöryhmien kokema syrjintä. [Verkkosivu.] [Viitattu 25.1.2021.] Saatavana: <https://yhdenvertaisuus.fi/eri-vaestoryhmien-kokema-syrjinta>
- Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM). 2019. Avaus: Moninaisuus tietopaketti. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu: 1.2.2021]. Saatavana: http://www.kulttuuria-kaikille.fi/doc/Avaus/Avaus_Suomi_Online.pdf
- Paakkainen, K. Ei päiväystä. Globalisaatio ja politiikka. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Helsingin yliopisto. [Viitattu: 26.4.2021]. Saatavana: https://www.avoin.helsinki.fi/Kurssit/valjohd/osa2_8.html
- Paavola, H. & Talib, M. 2010. Kulttuurinen moninaisuus päiväkodissa ja koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Pihlaja, P. 2018. Ryhmä erilaisten lasten kasvun paikkana. Teoksessa: P. Pihlaja & R. Viitala (toim.). Varhaiserityiskasvatus. Jyväskylä: PS-kustannus, 79–93.
- Pihlaja, P., Salminen, J. & Lahdenperä-Mustajärvi, M. 2018. Lapsen liikuntavammaan liittyvien haasteiden huomioiminen. Teoksessa: P. Pihlaja & R. Viitala (toim.). Varhaiserityiskasvatus. Jyväskylä: PS-kustannus, 257–285.
- Rapo, M. 15.2.2011. Kuka on maahanmuuttaja? [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus. [Viitattu: 20.3.2021]. Saatavana: https://tilastokeskus.fi/artikkelit/2011/art_2011-02-15_003.html?s=0
- Rasismi. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Helsinki: yhdenvertaisuusvaltuutettu. [Viitattu: 4.2.2021]. Saatavana: <https://syrjinta.fi/rasismi>
- Raulo, M. 1999. Ihmisiä vai ihmisiä: vähemmistöoikeuksien filosofiaa. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Rossi, K. 2007. Vähemmistöt ja oikeudenmukaisuus hyvinvointivaltiossa. Teoksessa: J. Saari & A. Yeung. Oikeudenmukaisuus hyvinvointivaltiossa. Helsinki: Gaudeamus, 62–75.
- Ruiz, R. 2.6.2020. 6 ways to be antiracist, because being 'not racist' isn't enough. [Verkkojulkaisu]. New York: Mashable. [Viitattu: 5.2.2021]. Saatavana: <https://mashable.com/article/how-to-be-antiracist/?europe=true>
- Saamelaiskäräjät. Ei päiväystä. Saamelaiset Suomessa. [Verkkosivu]. [Viitattu: 8.2.2021]. Saatavana: <https://www.samediggi.fi/saamelaiset-info/>
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. [Verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. [Viitattu 25.1.2021]. Saatavana: <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>
- Sateenkaariperheet varhaiskasvatuksessa ja koulussa: Opas kasvatus- ja opetusalan ammattilaisille. 2020. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Sateenkaariperheet ry. [Viitattu: 1.2.2021].

Saatavana: https://sateenkaariperheet.fi/wp-content/uploads/2020/01/Varhaiskasvatus_ja_koulu.pdf

Seksuaalivähemmistöjen kohtaamat ongelmat. 2021. [Verkkosivu]. Omakotiuusimaa. [Viitattu: 1.3.2021]. Saatavana: <http://omakotiuusimaa.fi/sosiaaliset-ongelmat/seksuaalivahemmistojen-kohtaamat-ongelmat/>

Selvitys afrikkalaistaustaisten henkilöiden kokemasta syrjinnästä. 2020. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Oikeusministeriö. [Viitattu: 19.2.2021]. Saatavana: <https://syrjinta.fi/documents/25249352/0/Selvitys+afrikkalaistaustaisten+henkil%C3%B6iden+kokemasta+syrjinn%C3%A4st%C3%A4+%28PDF%2C+2204+kt%29.pdf/26f9e7b9-1dca-a3b6-4022-467340922da0/Selvitys+afrikkalaistaustaisten+henkil%C3%B6iden+kokemasta+syrjinn%C3%A4st%C3%A4+%28PDF%2C+2204+kt%29.pdf?t=1612266834768>

Sivula, S. 27.9.2017. Syrjintä on joskus julkista ja äänekkästä, usein arkista ja hiljaista – ”Näenkö lähimmäisen vai muslimin?” [Verkkolehtiartikkeli]. Suomenmaa. [Viitattu: 25.3.2021]. Saatavana: <https://www.suomenmaa.fi/uutiset/syrjinta-on-joskus-julkista-ja-aanekasta-usein-arkista-ja-hiljaista-naenko-lahimmaisena-vai-muslimin/>

Sosiaali- ja terveysministeriö. Ei päiväystä. Megatrendit vaikuttavat sosiaali- ja terveystalouteen. [Verkkosivu]. [Viitattu: 24.3.2021]. Saatavana: <https://stm.fi/megatrendit>

Suutari, V. 2020. Hyppy antirasistisen varhaiskasvattajan saappaisiin. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Rauhankasvatusinstituutti. [Viitattu: 5.2.2021]. Saatavana: <https://rauhankasvatus.fi/hyppy-antirasistisen-varhaiskasvattajan-saappaisiin/>

Syrjintä eri väestöryhmissä. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Helsinki: Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto. [Viitattu: 13.2.2021]. Saatavana: <https://yhdenvertaisuus.fi/vahemmistot-suomessa>

Syrjintä. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Helsinki: yhdenvertaisuusvaltuutettu. [Viitattu: 13.2.2021]. Saatavana: <https://syrjinta.fi/syrjinta>

Tasa-arvoinen varhaiskasvatus. Ei päiväystä. [Verkkosivusto]. Helsinki: Naisasialiitto unioni ry. [Viitattu: 15.2.2021]. Saatavana: <http://www.tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 11.6.2020. Romanian elinolot, osallisuus ja syrjintä. [Verkkosivu]. [Viitattu: 16.2.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/kieli-ja-kulttuurivahemmistot/romanit/romanien-elinolot-osallisuus-ja-syrjinta>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 15.12.2020. Vammaisen lapsen oikeudet. [Verkkosivu]. [Viitattu: 16.2.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/vammaisuus-yhteiskunnassa/vammaisen-lapsen-oikeudet>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 19.11.2020. Vammaispalvelujen käsikirja. Yhdenvertaisuus ja syrjintä. [Verkkosivu]. [Viitattu: 17.2.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/vammaisuus-yhteiskunnassa/yhdenvertaisuus-ja-syrjinta>

- Tikka, I. 22.9.2017. Suomessa asuvat muslimit kokevat häirintää EU-keskiarvoa useammin, kertoo EU-tutkimus. [Verkkolehtiartikkeli]. Yle uutiset. [Viitattu: 23.3.2021]. Saatavana: <https://yle.fi/uutiset/3-9847011>
- Tilvis, E. 10.2.2021. Yhdenvertaisuusvaltuutettu sai viime vuonna ennätysmäärän yhteydenottoja: noin kymmenesosa liittyi pandemiaan. [Verkkolehtiartikkeli]. Helsingin Sanomat. [Viitattu: 28.3.2021]. Saatavana: <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000007851673.html>
- Tunnista rasismi ja ota antirasistiset periaatteet osaksi nuorisotyötä. 03.06.2020. [Verkkosivu]. Helsinki: Allianssi. [Viitattu: 4.9.2020]. Saatavana: <https://www.alli.fi/uutiset/tunnista-rasismi-ja-ota-antirasistiset-periaatteet-osaksi-nuorisotyota>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). 14.11.2012. Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK). [Verkkajulkaisu]. [Viitattu: 4.9.2020]. Saatavana: https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Ulkoasiainministeriö. 2016. YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista ja alkuperäiskansojen maailmankonferenssina tunnetun YK:n yleiskokouksen korkean tason täysistunnon loppuasiakirja. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu: 27.1.2021]. Saatavana: https://julkaisut.valtio-neuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79095/UM_0516_YKn_julistus_Netti.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Valonen, T. 3.2.2021. Etnisen profiloinnin vastaisia toimia on jatkuvasti kehitettävä. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Oikeusministeriö/Yhdenvertaisuusvaltuutettu. [Viitattu: 16.2.2021] Saatavana: <https://syrijinta.fi/-/etnisen-profiloinnin-vastaisia-toimia-on-jatkuvasti-kehitettava>
- ”Vammaisena olen toisen luokan kansalainen”: Selvitys vammaisten syrjintäkokemuksista arjessa. 2016. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Oikeusministeriö. [Viitattu: 15.2.2021]. Saatavana: <https://syrijinta.fi/documents/25249352/34271289/%E2%80%9DVammaisena+olen+toisen+luokan+kansalainen%E2%80%9D+%E2%80%93+Selvitys+vammaisten+kokemasta+syrjinn%C3%A4st%C3%A4+arjessa.pdf/655200f8-6eff-42a0-9c60-766f1002244c/%E2%80%9DVammaisena+olen+toisen+luokan+kansalainen%E2%80%9D+%E2%80%93+Selvitys+vammaisten+kokemasta+syrjinn%C3%A4st%C3%A4+arjessa.pdf?version=1.1>
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2018. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Opetushallitus (OPH). [Viitattu: 18.1.2021.] Saatavana: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf
- Vehkalahti, K. 2019. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Helsingin yliopisto. [Viitattu: 16.1.2021]. Saatavana: <http://doi.org/10.31885/9789515149817>
- Vieraskieliset. 2019. [Verkkosivu]. Helsinki: Tilastokeskus. [Viitattu: 20.2.2021]. Saatavana: <https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/vieraskieliset.html>

- Vilka, H. 2010 Sukupuolen ja seksuaalisuuden kohtaaminen. Jyväskylä: PS-Kustannus
- Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. [Verkkokirja.] Jyväskylä: PS-kustannus [Viitattu 25.1.2021]. Saatavana Ellibs-e-kirjakokoelmasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Väestöliitto. 2020. Moninaisuus. [Verkkosivu]. [Viitattu: 13.3.2021]. Saatavana: <https://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/lasten-kehotunnekasvatus/ymparisto/moninaisuus/>
- Wahlström, R. 1996. Suvaitsevaisuuteen kasvattaminen: erilaisuus on rikkautta. Helsinki: WSOY.
- We are different, we are the same: Teaching young children about diversity. 2013. [Verkkojulkaisu]. Pennsylvania: Pennsylvania osavaltionyliopisto. [Viitattu: 18.2.2021]. Saatavana: <http://bkc-od-media.vhost.psu.edu/documents/Activities1506.pdf>
- Webropol 2.0 käyttöopas. 15.11.2016. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Webropol Oy. [Viitattu 23.4.2021]. Saatavana: <https://www.webpolsurveys.com/manuals/webropol.yleismanuaali.fin.pdf>
- Weiste-Paakkanen, A., Lämsä, R. & Kuusisto, H. (toim.). 2018. Suomen romaniväestön osallisuus ja hyvinvointi. Romanian hyvinvointitutkimus Roosin perustulokset 2017–2018. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus. [Viitattu: 14.2.2021]. Saatavana: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137276/RAP2018_15_Suomen%20romaniv%c3%a4est%c3%b6_web%20%282%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y

LIITTEET

Liite 1. Kyselylomake

Liite 2. Sisällönanalyysit

Liite 1. Kyselylomake

Suvaitsevaisuuskasvatus

 Pakolliset kentät on merkitty (*) ja ne pitää täyttää lomakkeen päättämiseksi.

Tiedote tutkimuksesta

Suvaitsevaisuuskasvatus Ilmajoen kunnan varhaiskasvatuksessa

Teidät on kutsuttu osallistumaan tutkimukseen Suvaitsevaisuuskasvatuksesta Ilmajoen kunnan varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksen tavoitteena on kartoittaa Ilmajoen kunnan varhaiskasvatuksessa toteutuvan suvaitsevaisuuskasvatuksen nykytilaa ja sen mahdollisista kehitystarpeista. Tutkimuksessa selvitetään henkilökunnan näkemyksiä suvaitsevaisuuskasvatuksesta, sen riittävydestä ja varhaiskasvattajien roolista lasten suvaitsevaisuuden edistäjinä. Tämä tiedote kuvaa tutkimusta ja Teidän osuuttanne siinä.

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Voitte myös keskeyttää tutkimuksen koska tahansa syytä ilmoittamatta. Mikäli keskeytätte tutkimuksen tai peruutatte suostumuksen, teistä tähän mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Tutkimuksen toteuttaa opinnäytetyönään Seinäjoen ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelija (AMK) Outi Mäki-Valkama. Tutkimuksen yhteistyökumppanina on Ilmajoen kunta. Tutkimus toteutetaan Webropol kyselynä, johon vastaaminen kestää noin 20–25 minuuttia. Kyselyyn olisi suositeltavaa vastata tietokoneella. Linkki tietosuojaselosteeseen löytyy kyselyn yhteydestä.

Tutkimukseen osallistuminen on maksutonta. Osallistumisesta ei myöskään makseta erillistä korvausta. Vastaaminen on täysin anonyymiä ja aineistoa käsitellään kokonaisuutena, joten yksittäisistä vastauksista ei erikseen tiedoteta. Tutkimusaineistoa käytetään vain tähän tutkimukseen ja tutkimusaineisto tuhoaan asianmukaisesti tutkimuksen päätyttyä. Valmis opinnäytetyö julkaistaan kaikkien saataville Theseus-tietokantaan.

Lisäkysymyksiä voit esittää tutkijalle/tutkimuksesta vastaavalle henkilölle.

Tutkija / opinnäytetyötekijä
Nimi: Outi Mäki-Valkama
Puh. +358407661970
Sähköposti: outi.maki-valkama@seamk.fi

Tutkimuksesta vastaa / opinnäytetyön ohjaaja
Nimi: Virpi Nikkola, lehtori
Seinäjoen ammattikorkeakoulu / Sosiaali- ja terveysala
Puh. +358406807121
Sähköposti: virpi.nikkola@seamk.fi

Perustiedot

1. Sukupuoli *

Nainen

- Mies
- Muu
- En halua kertoa

2. Syntymävuotesi *

3. Koulutusasteesi *

- Peruskoulu/Kansakoulu
- Toisen asteen koulutus (Ammattikoulu/lukio)
- Opistoaste
- Ammattikorkeakoulu
- Yliopisto

4. Ammattinimike *

- Varhaiskasvatuksen opettaja
- Varhaiskasvatuksen lastenhoitaja
- Varhais erityisopettaja
- Varhaiskasvatuksen sosionomi
- Muu, mikä?

5. Työkokemus vuosina *

- 0-3
- 4-7
- 8-11
- 12-15

yli 15

6. Kuulutko johonkin vähemmistöön *

- Kyllä
 En
 En halua kertoa

7. Sukupuoli *

- Nainen
 Mies
 Muu
 En halua kertoa

8. Mitä suvaitsevaisuuskasvatuksella mielestäsi tarkoitetaan?

9. Millaisista asioista suvaitsevaisuuskasvatus mielestäsi koostuu?

10. Kerro, miten edellä mainitsemasi asiat toteutuvat päiväkodissanne?

11. Kuinka tärkeänä osana varhaiskasvatusta pidät suvaitsevaisuuskasvatusta?

- Erittäin tärkeänä
- Melko tärkeänä
- Jokseenkin tärkeänä
- En lainkaan tärkeänä
- En osaa sanoa

12. Koetko, että suvaitsevaisuuteen liittyviä teemoja käsitellään riittävästi lasten kanssa päiväkodissanne?

- Kyllä
- Ei

Kysymyksen säännöt

Koetko, että suvaitsevaisuuteen liittyviä teemoja käsitellään riittävästi lasten kanssa päiväkodissanne?

Kyllä

Sääntö: Näytä kysymyksiä

Jos vaihtoehto on valittu Näytä kysymyksiä Perustele vastauksesi.

Ei

Sääntö: Näytä kysymyksiä

Jos vaihtoehto on valittu Näytä kysymyksiä Perustele vastauksesi.

17. Sukupuolivähemmistöt (sukupuoli-identiteetti)

	1	2	3	4	5	6	7	
Ei lainkaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Paljon

18. Vammaiset

	1	2	3	4	5	6	7	
Ei lainkaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Paljon

19. Maahanmuuttajataustaiset

	1	2	3	4	5	6	7	
Ei lainkaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Paljon

20. Muut vähemmistöt

	1	2	3	4	5	6	7	
Ei lainkaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Paljon

21. Mitä muita vähemmistöjä on käsitelty?

22. Miten lasten moninaisuus huomioidaan päiväkotinne arjessa?

23. Kuvaile päiväkodissanne tarjolla olevia suvaitsevaisuuskasvatusta tukevia materiaaleja (lelut, pelit, kirjat, ym..)?

24. Kuinka suvaitsevaisuuskasvatusta olisi mielestäsi mielekkäintä toteuttaa? Miksi?

- Etukäteen suunnitellusti (valmiit tuokiot, alustavat teoriat, ym..)
- Luonnollisissa arjen tilanteissa
- Muulla tavalla, miten?

25. Kuvaile, millainen on mielestäsi varhaiskasvattajan rooli lapsen suvaitsevaisuuskasvatuksessa?

26. Koetko, että toteutat itse riittävästi suvaitsevaisuuskasvatusta lasten kanssa?

- Kyllä
- Ei

Kysymyksen säännöt

Koetko, että toteutat itse riittävästi suvaitsevaisuuskasvatusta lasten kanssa?

Kyllä

Ei vaihtoehdon sääntöjä

Ei

Sääntö: Näytä kysymyksiä

Jos vaihtoehto on valittu Näytä kysymyksiä Kerro, mitä voisit tehdä vielä lisää?

27. Kerro, mitä voisit tehdä vielä lisää?

Kysymyksen säännöt

Kerro, mitä voisit tehdä vielä lisää?

Ei vielä kysymyssääntöjä

Kysymys **Koetko, että toteutat itse riittävästi suvaitsevaisuuskasvatusta lasten kanssa?** on *Näytä kysymyksiä* sääntö tälle kysymykselle

28. Mitkä näet isoimpina haasteina suvaitsevaisuuskasvatuksen toteuttamiselle?

29. Kaipaisitko ohjausta tai koulutusta suvaitsevaisuuskasvatukseen liittyen?

- Kyllä
- En

Kysymyksen säännöt

Kaipaisitko ohjausta tai koulutusta suvaitsevaisuuskasvatukseen liittyen?

Kyllä

Sääntö: Näytä kysymyksiä

Jos vaihtoehto on valittu Näytä kysymyksiä Millaista ohjausta/koulutusta tai mihin asioihin liittyen?

En

Ei vaihtoehdon sääntöjä

30. Millaista ohjausta/koulutusta tai mihin asioihin liittyen?

Kysymyksen säännöt

Millaista ohjausta/koulutusta tai mihin asioihin liittyen?

Ei vielä kysymyssääntöjä

Kysymys **Kaipaisitko ohjausta tai koulutusta suvaitsevaisuuskasvatukseen liittyen?** on **Näytä kysymyksiä** sääntö tälle kysymykselle

31. Vapaa sana. Mitä muuta haluaisit tuoda esiin aiheeseen liittyen?

32. Kuinka mielekkääksi koit kyselyyn vastaamisen *

Alla linkki tietosuojaselosteeseen

[Tietosuojaseloste \(SeAMK Webropol\)](#)

Liite 2. Sisällönanalyysit

Varhaiskasvattajien näkemys siitä, mitä suvaitsevaisuuskasvatus on.

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokka	Yläluokka	Päälouokka
Harjoitellaan kohtaamaan erilaisia ihmisiä ja opetellaan suhtautumaan erilaisuuteen myönteisesti	Toisen kunnioittava kohtaaminen	Kunnioittavan kohtaamisen opettelu	Suvaitsevaisuuskasvatus on arvojen välittämistä.
Opetetaan lapsille, että kaikki ollaan tasa-arvoisia	Kaikki ovat tasa-arvoisia	Tasa-arvoisuuden ymmärtäminen	
Otetaan kaikki huomioon tasapuolisesti	Kaikkien huomioon ottaminen	Toisten huomiointi	
Lapsen ohjaamista ja kasvattamista tiedostamaan ja hyväksymään erilaisuutta, monikulttuurisuutta, sekä vammaisuutta.	Lapsen kasvattaminen moninaisuuden kohtaamisen ja hyväksymiseen	Moninaisuuden hyväksyminen	
Ollaan reiluja ja kohdellaan kaikkia tasavertaisesti	Kaikkien kohtelevinen saman arvoisina	Yhdenvertainen kohtelu	
Uskonnon, rodun, sukupuolen ja persoonan hyväksyminen	Myönteinen suhtautuminen yksilön ominaisuuksiin	Yksilöllisten ominaisuuksien hyväksyminen	

<p>kasvattaa ajattelemaan, että jokainen on yhtä tärkeä ja samanarvoinen, vaikka kaikki olemmekin erilaisia ja ajattelemme eri tavoin</p>	<p>Yksilöt ovat erois- taan huolimatta yhtä arvokkaita</p>	<p>Eroavaisuudet eivät tee ihmisistä eri arvoisia</p>	
<p>Yhdessä lasten kanssa pohditaan erilaisuutta ja sitä, että jokainen saat olla sellainen kuin on</p>	<p>Moninaisuudesta puhuminen ja myönteinen suh- tautuminen yksilöl- lisiin ominaisuuksii- siin</p>	<p>Moninaisuuteen tutustuminen ja sen hyväksymi- nen</p>	

Suvaitsevaisuuskasvatuksen muodostavat asiat.

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Huomioidaan yksilön kulttuuri, kieli ja muut huomioon otettavat asiat esim. avioeroperheet, uusperheet ja yksinhuoltajat	Moninaisuuden huomioiminen	Varhaiskasvattajan sensitiivisyys	Yläluokissa asioita, joista suvaitsevaisuus-kasvatus vastauksien mukaan koostuu.
Tutustutaan vasun mukaisesti eri kulttuureihin, perhemuotoihin, vähemmistöihin ja vammaisuuteen	Ihmisten moninaisuuteen tutustuminen	Uuden oppiminen	
Lapset saavat leikkiä millä leluilla haluavat	Sensitiivisyys lapsen yksilöllisille ominaisuuksille	Varhaiskasvattajan sensitiivisyys	
Kasvattajan on oltava sinut itsensä kanssa ja oltava ammatillinen moninaisuutta kohdatessa	Oman ja toisten identiteetin ja taustan hyväksyminen	Itsensä ja toisten kunnioittaminen	
Keskustelu, puuttuminen, oma asenne	Varhaiskasvattajan rooli suvaitsevaisuuden edistämässä	Varhaiskasvattajan esimerkki	
Avoimesta uteliaisuudesta uutta ja erilaista kohtaan	Lasten luontaisen uteliaisuuden salliminen ja rohkaiseminen	Uuden oppiminen	

Annetaan tietoa asioista, keskustelu aiheista ja rohkea kokeilu, esimerkiksi roolileikkien avulla	Lasten tiedonhaluun ja -tarpeeseen vastaaminen	Uuden oppiminen
Yksilöllisten tarpeiden huomiointi	Moninaisuuden ja yksilöiden välisten erojen huomiointi	Moninaisuuden normalisoiminen
On hyvä tietää ja tutustua rohkeasti erilaisiin asioihin, vaikka ei kaikki tuntuisikaan omalta asialta	Kokonaisvaltainen tutustuminen moninaisuuteen	Uuden oppiminen
Toisen kunnioittaminen ja arvostaminen	Kunnioittavaan ja arvostavaan kohtaamiseen opastaminen	Kunnioittava ja arvostava kohtaaminen
Havaintojen tekemisestä ympäröivästä maailmasta ja niiden pohtimisesta yhdessä. Jokaisen mielipide otetaan kunnioittaen huomioon	Havaintojen tekeminen ja näkemysten jakaminen	Uuden oppiminen
Huomioidaan päivittäisessä arjessa erilaisuus esim. kulttuurit, ihon väri, erilaiset tavat ja tottumukset, uskonnot	Moninaisuuden huomioiminen arjessa	Moninaisuuden normalisoiminen
Kulttuurit ja erilaisuuden huomiointi, esim. ihonväri, pyörätuoli jne. Keskustellaan lapsen ikätason huomioiden	Moninaisuuden käsitteleminen ikätasoisesti	Moninaisuuteen tutustuminen

Suvaitsevaisuuskasvatuksen menetelmät.

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Onnittelulaulujen laulaminen kaikilla ryhmässä läsnä olevilla kielillä	Ryhmän moninaisuuden avoin esille tuominen	Moninaisuuden näkyväksi tekeminen	Suvaitsevaisuuskasvatuksessa hyödynnetään monipuolisesti menetelmiä
Viestejä aina molemmille vanhemmille erotilanteista johtuen	Perheiden tilanteiden mukaan toimiminen	Toiminnan mukauttaminen tarpeiden mukaan	
Avoin keskustelu erilaisuudesta	Avoin keskustelu	Dialogisuus	
Suvaitsemattomuuteen puuttuminen välittömästi	Varhaiskasvattaja havainnoi lasta ja puuttuu suvaitsemattomuuteen	Havainnointi ja vuorovaikutus	
Erilaisia nukkeja/barbeja	Moninaisuuden tuominen osaksi leikkejä	Toiminnalliset menetelmät	
Seinillä julisteita, joissa on kuvattu monenlaisia lapsia	Moninaisuuden esille tuominen	Osallisuus	
Oma esimerkki	Varhaiskasvattajan esimerkki	Mallioppiminen	
Teatteriesitykset	Asioihin tutustuminen näytelmien avulla	Draamalliset menetelmät	

Kirjat ovat olleet hyvänä esimerkkinä pienimmille lapsille	Kirjojen lukeminen	Tarinalliset menetelmät	
Leikit	Suvaitsevaisuuden käsitteleminen leikeissä	Toiminnalliset menetelmät	
Järjestetään esim. saamelaisuuteen liittyvää ohjelmaa. Tutkitaan heidän kulttuuriaan	Vähemmistöjen kulttuureihin tutustuminen	Tutkivat ja osallistavat menetelmät	

Varhaiskasvattajan rooli suvaitsevaisuuden edistämässä.

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokka	Yläluokka	Päälouokka
Tuoda moninaisuutta myönteisesti esille	Varhaiskasvattaja tuo moninaisuutta myönteiseksi osaksi lasten arkea	Moninaisuudelle myönteisen suhtautumisen edistäminen	Kasvattajan roolia suvaitsevaisuuden edistäjänä pidetään tärkeänä, erityisesti esimerkin antajana.
Neutraali	Varhaiskasvattajan rooli on neutraali		
Tärkeä rooli, varhaiskasvattaja on lapsen malli käyttäytymisessäkin	Varhaiskasvattajan oma käyttäytyminen antaa mallin lapsille	Esimerkin antaminen	
Aikuinen on esimerkin antaja	Varhaiskasvattaja antaa esimerkin suvaitsevaisista toimintatavoista	Esimerkin antaminen	
Kasvattajan myönteinen asenne moninaisuuteen on ratkaiseva	Varhaiskasvattajan omat asenteet	Asenteiden välittäminen	
Tärkeä rooli asenteen välittäjänä ja opastajana	Varhaiskasvattaja välittää asenteita ja opastaa lasta toiminnassa	Asenteiden välittäminen	
Varhaiskasvattaja antaa omalla toiminnallaan esimerkin siitä, kuinka erilaisuutta kohdataan	Varhaiskasvattaja toimii esimerkkinä erilaisuuden kohtaamisessa	Esimerkin antaminen	

Sensitiivinen ja avoin	Varhaiskasvattaja edistää suvaitsevaisuutta olemalla sensitiivinen ja avoin moninaisuudelle	Moninaisuudelle myönteisen suhtautumisen edistäminen	
Annamme lapsille mallin suvaitsevaisuudesta ja kuinka toimitaan	Varhaiskasvattaja antaa esimerkin suvaitsevaisista toimintatavoista	Esimerkin antaminen	
Rooli on merkittävä esimerkiksi siinä, kuinka kasvattaja kohtaa työssään erilaisuutta.	Varhaiskasvattaja toimii esimerkkinä erilaisuuden kohtaamisessa	Esimerkin antaminen	
Hyvin keskeinen rooli, koska näytämme mallia	Varhaiskasvattaja toimii mallina lapsille	Esimerkin antaminen	

Suvaitsevaisuuskasvatuksen haasteet.

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
se että mitä kotona opetetaan vs. päiväkodissa	Huoltajien ja päiväkodin arvot eivät aina välttämättä kohtaa	Arvoristiriidat huoltajien ja varhaiskasvattajien välillä	Suvaitsevaisuuskasvatuksen toteuttaminen arjessa voi olla haasteellista monella tapaa.
Ihmisten kokemattomuus vähemmistöihin	Vähemmistöt voivat joidenkin arjessa olla hyvin etäisiä	Vähemmistöaiheiden vieraus	
Se että saa koko tiimin mukaan toimintaan.	Tiimin jäsenten eritasoiset motivaatiot	Tiimin sitouttaminen yhtenäiseen kasvatulinjaan	
Mikäli ryhmässä ei ole esim. maahanmuuttajia, vammaisia tai muuhun vähemmistöryhmään kuuluvia, niin suvaitsevaisuuskasvatus voi jäädä hyvin vähälle huomioille	Jos vähemmistöt eivät näy päiväkodin arjessa, saatetaan suvaitsevaisuuden sijaan priorisoida muita aiheita	Valtaväestöstä koostuvien lapsiryhmien vähäisempi suvaitsevaisuuskasvatus	
yleiset asenteet	Vallitseva asenneilmapiiri	Kielteiset asenteet vähemmistöjä kohtaan	
Jos ollaan esim. siirtymätilanteessa ja aikataulu ei anna periksi asian käsittelemiselle. Pienten lasten kanssa harvoin toimii se, että jälkikäteen otetaan asia esille	Otollista kasvatustilannetta, jossa lapsi olisi vastaanottavaisimmillaan ei aina saa hyödynnettyä.	Arjen kiireisyys	

Lasten ikä-taso	Suvaitsevaisuuden käsittely pienten lasten kanssa koetaan haastavaksi	Suvaitsevaisuuden käsitteleminen ikätasoisesti	
Oman tiedon rajallisuus	Tiedon luoman itsevarmuuden puuttuminen	Epävarmuus omasta osaamisesta	
Iso ryhmäkoko ja ajanpuute	Arjen hektisyys	Resurssit	
En näe tässä haasteita.	Kaikki eivät koe haasteita suvaitsevaisuuskasvatuksessa	Haasteiden kokeminen on yksilöllistä	

Suvaitsevaisuuskasvatuksen kehittämismahdollisuudet.

Pelkistetyt käsitteet	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Johtajat toisivat varhaiskasvatuksen henkilökunnalle konkreettisia oppivälineitä suvaitsevuuteen	Toiminnan kehittämiseen kaivataan tukea ja konkreettisia välineitä	Esimiesten rooli toiminnan kehittämisessä	Suvaitsevaisuuskasvatusta voisi kehittää sekä yksilö, että yksikkö tasolla
Voisi paneutua aktiivisemmin ja tietoisemmin, vaikka omassa yksikössä ei tällä hetkellä vähemmistöjen edustajia	Suvaitsevaisuutta käsiteltäisiin, vaikka ryhmässä olisi vain valtaväestöön kuuluvia lapsia	Suvaitsevaisuuskasvatus kiinteäksi osaksi toimintaan, ei vain ns. erityistoi- menpiteenä	
Uuden oppiminen laajentaisi omaa näkemystä ja ymmärrystä ja tukisi omassa työssä ko. asioiden käsittelyä	Oman ymmärryksen vahvistaminen auttaa kehittämään toimintaa	Henkilökunnan koulutus	
Aiheeseen paremmin tutustuminen	Oman osaamisen syventäminen	Tiedon hankkiminen	
Keskustella asiasta enemmän	Aiheesta aktiivisesti puhuminen tuo sen luontevaksi osaksi arkea	Dialogisuuden lisääminen	